

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1033

3. VELJAČE 2023. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Veliko prelo u Subotici

Preko manjina do suradnje država

SADRŽAJ

10

Veliko prelo 2023.
**Jedan od temeljnih
kamena identiteta**

12

Prof. dr. sc. Milorad Pupovac,
predsjednik Srpskog narodnog vijeća
**Promjena atmosfere
se počela graditi**

18

Monografija o banatskim Hrvatima
predstavljena u Opovu i Starčevu
Oživljavanje sjećanja

21

Neviđena eksploatacija
tavankutskog pijeska
Legalna degradacija tla

24

Uspostavljanje sistema e-Agrar
**Nova muka
za poljoprivrednike**

33

Dvobroj časopisa *Nova riječ*
za 2022. godinu
**Bogat sadržaj
desetog godišta**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević
ADMINISTRACIJA:
Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;
++381 24/55-15-78;
++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica
List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

**Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju**

Vruće teme

Veliko prelo u Subotici, Hrvatsko nacionalno vijeće i Demokratski savez Hrvata u Vojvodini bili su prošlog vikenda točka okupljanja najviših državnih dužnosnika Srbije i Hrvatske. Nastavak je to, započet 6. siječnja na proslavi Badnjeg dana u Srpskom narodnom vijeću u Zagrebu. Poslije Božića zgodno se namjestilo *Prelo* i prilika da sada Hrvati u Srbiji uzvrate i budu ti koji će okupiti šefove diplomacija dvije države i druge dužnosnike. Poruke uravnotežene, dobro izvagane, da ne potaknu novi niz prijevora. Retoriku je donekle promijenio i srbijanski šef diplomacije **Ivica Dačić**, čije izjave nakon povratka iz Zagreba nisu ulijevale pretjerani optimizam. S druge strane, za hrvatskog šefa diplomacije **Gordana Grlića Radmana** dobrosusjedski odnosi manifestacija su političke zrelosti. Uz ono »ali«, a to ali je čitav niz pitanja koja nisu rješavana 30 godina.

Prvi konkretan potez načinjen je dva dana nakon subotičkog posjeta kada su se u Zagrebu sastali predsjednik Komisije Vlade Srbije za nestale **Veljko Odalović** i predsjednica Povjerenstva Vlade Hrvatske za zatočene i nestale **Ivona Paltrinieri**. Konkretno ništa nije dogovoreno, ali je već pomak i to što je sastanak održan. (I što, kao 2007. godine, Veljko Odalović nije napustio razgovore.) I što je novi zakazan za ožujak. Pitanje nestalih sigurno nije pitanje oko koga će se dvije strane brzo i lako složiti, pa će to biti neka vrsta lakmusa koliko se Srbija i Hrvatska zaista žele približiti.

Otvorit će se tu i pitanje logora u Stajićevu i nekim drugim mjestima u kojima su bili zatočeni Hrvati. Pitanje komemoriranja akcije *Oluja*...

Mnogo vrućih tema za neki budući službeni sastanak dvojice šefova diplomacije.

S tim temama ulazimo u 21. godinu našeg tjednika. I još nekim drugim, kao što je nezapamćena devastacija dijela tavankutskog zemljišta koje je postalo mjesto odakle se naveliko iskapa pijesak i na tome zarađuje. Naravno, ne u Tavankutu.

P. S. I kad već spomenuh naših prvih 20 godina evo za kraj tweet **Tomislava Žigmanova**: »Velika gorkost glede, za HR u SRB prevažne, obljetnice izazvala je činjenica da nitko iz RH, ni oni kojih se to neposredno tiče, a nije ih u profesionalnom statusu malo, nije registrirao, a kamoli uputio čestitku! Nećemo reći ništa novoga: nijedan medij u RH nije objavio ni slovo!«

Z. V.

Čestitka HNV-a

Prije točno 20 godina, 31. siječnja 2003. godine, izašao je prvi broj informativno-političkog tjednika *Hrvatska riječ* u nakladi istoimene novinsko-izdavačke ustanove, osnovane 8. svibnja 2002. godine Odlukom o osnutku Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine, a nad kojom su 2004. osnivačka prava prenesena na Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji.

Putem tjednika *Hrvatska riječ* odnosno NIU-a *Hrvatska riječ* Hrvati u Srbiji na institucionalan i profesionalan način ostvaruju pravo na informiranje u tiskanom mediju na vlastitom jeziku!

Tjednik i novinsko-izdavačka ustanova ime su dobili po dnevniku odnosno tjedniku *Hrvatska riječ* koji je u Subotici izlazio nakon Drugog svjetskog rata od 1945. sve do njegovog preimenovanja 1956., po partijskoj direktivi, u *Subotičke novine*.

HNV čestita značajnu obljetnicu Upravnom odboru NIU-a, menadžmentu na čelu s ravnateljem **Ladislavom Suknovićem** te novinarima i suradnicima na čelu s glavnim i odgovornom urednicom tjednika **Zlatom Vasiljević**!

Čestitka DSHV-a: Memoriranje povijesnog trajanja

U petak, 31. siječnja, prije točno 20 godina, na kioscima u Republici Srbiji pojavio se 1. broj informativno-političkog lista *Hrvatska riječ* u nakladi istoimene Novinsko-izdavačke ustanove sa sjedištem u Subotici. Ustanova je utemeljena nešto ranije – 8. svibnja 2002. godine, Odlukom o osnutku Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine, a glavna joj je svrha određena voljom osnivača da na institucionalan i profesionalan način građanima hrvatske nacionalnosti u Vojvodini omogući ostvarivanje prava na informiranje u tiskanome mediju na vlastitome jeziku. Ovo pravo se od prvoga dana redovito financira iz proračuna AP Vojvodine.

Tjednik je nastao po uzoru na informativna glasila drugih nacionalnih manjina u Vojvodini, pri čemu ističemo činjenicu da su i ustanova i list dobili ime po dnevniku, to jest tjedniku koji je u Subotici izlazio desetak godina neposredno nakon Drugog svjetskog rata – od 1945. do preimenovanja po partijskoj direktivi u *Subotičke novine* 1956. godine. Od izlaska prvog broja novoga tečaja tog davnog 31. siječnja 2003. godine tjednik *Hrvatska riječ* se u prodaji redovito pojavljuje svakoga petka. Podsjećamo da se naš tjednik vremenom razvijao te da je isprva izlazio na 32 stranice, a poslije se ustalio na 52, dok su se u listu kasnije počeli objavljivati i mjesečni dodaci – podlisci za djecu *Hrcko* od prosinca 2003. kao povremenik, a od 2005. mjesečnik te za mladež *Kužiš?!* od srpnja 2007. godine. Od početka izlaska lista ima i vlastitu internetsku stranicu – www.hrvatskarijec.rs, koja je vremenom mijenjala oblik, vrstu i količinu predstavljanja sadržaja.

DSHV podsjeća da je riječ o jednom od najvažnijih događaja, ne samo kada govorimo o području informiranja na materinjem jeziku u suvremenoj povijesti Hrvata u Vojvodini. Pokrajinske su vlasti u 2004. godini osnivačka prava nad medijima na manjinskim jezicima prenijele na manjinska vijeća te je tako i Hrvatsko nacionalno vijeće preuzelo osnivačka prava nad ustanovom, a time i tjednikom 30. srpnja 2004., dok je obveza financiranja i dalje ostala na pokrajinskim tijelima.

U proteklih 20 godina postojanja tjednik *Hrvatska riječ* najčešće je nastojao poštovati profesionalni uređivački koncept u pristupu informiranju, zauzimajući se za istinito i objektivno informiranje o svim relevantnim zbivanjima u široj društvenoj zajednici. Sukladno uređivačkom konceptu, na stranicama *Hrvatske riječi* posebna se pozornost posvećuje životu Hrvata u mjestima u Vojvodini u kojima žive te njihovu svakodnevnom radu i stvaranju, zatim u politici, obrazovanju i kulturi te vjerskom životu. Stoga je jasno kako je uloga ovoga tjednika velika i važna, kako na informativnom planu tako i za memoriranje povijesnog trajanja hrvatske zajednice, jer bilježi sve događaje, zbivanja i procese Hrvata u Vojvodini i Republici Srbiji. Tim prije je uspjeh veći jer se znalo – tijekom cijela dva desetljeća – trajati i djelovati u ne uvijek povoljnim

okolnostima, u čemu smo vidjeli očitovanu hrabrost i želju za očuvanjem samobitnosti Hrvata na ovim prostorima.

Ovim putem Demokratski savez Hrvata u Vojvodini čestita Upravnom odboru, menadžmentu na čelu s ravnateljem **Ladislavom Suknovićem** te novinarima i suradnicima na čelu s glavnom urednicom tjednika *Hrvatska riječ* **Zlatom Vasiljević** 20 godina od objave 1.

broja. Bila nam svima ova obljetnica tjednika *Hrvatska riječ* poticaj za još zauzetiji rad na informiranju cijele hrvatske zajednice u Vojvodini, odnosno Republici Srbiji, uz želju da se vašim informativnim sadržajima koristi što veći broj čitatelja.

Tomislav Žigmanov, predsjednik

Čestitka ZKVH-a: Stjecište informacija o Hrvatima u Srbiji

Hrvati u Republici Srbiji su 31. siječnja 2003. godine, prije točno dvadeset godina, dobili tjednik *Hrvatska riječ*, informativno-politički list kojim je Novinsko-izdavačka ustanova započela informiranje građana hrvatske manjinske zajednice na materinskom jeziku.

Čestitku upućujemo svima koji su pridonijeli osnivanju ove značajne informativno-izdavačke ustanove, koji su sudjelovali u pokretanju informiranja na materinskom

ZAVOD ZA KULTURU
VOJVOĐANSKIH HRVATA

jeziku i svima koji su tijekom dvadeset godina radili na informiranju, formiranju i očuvanju kulturnog, političkog i društvenog identiteta hrvatske zajednice u Republici Srbiji. Tjednik *Hrvatska riječ* i podlisci *Hrcko* i *Kužiš*, tjedno i mjesečno, dolaze u domove Hrvata te, okupljajući sve dobne skupine, stvaraju ne samo suvremeno informiranje već i svojevrsnu kronologiju života Hrvata u Srbiji.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata u tjedniku *Hrvatska riječ* ima pouzdanog pratitelja u zapisivanju i objavi svih kulturnih događaja, tematiziranju tradicijske baštine i suvremenog stvaralaštva, uz redoviti i planski pristup, kako kulturi sjećanja tako i znanstvenom tematiziranju kulturnog života »nove« manjinske zajednice u Republici Srbiji.

Tjednik *Hrvatska riječ* najvažnije je stjecište informacija o svim segmentima života Hrvata u Srbiji! Tom i takvom tjedniku, svima koji ga stvaraju, od vodstva, ravnatelja, glavne i odgovorne urednice, urednika i urednica rubrika, novinara, dopisnika, lektora, korektora, fotografa i administrativno-komercijalnih djelatnika do tehničke redakcije, čestitamo vrijednu dvadesetu obljetnicu izlaska sa željom da im u profesionalnom radu ne manjka niti ideja, niti financijske potpore i da se svakim brojem povećava broj čitatelja. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata će nastaviti podsjećati i producirati sadržaj kojim se čuva, stvara i promovira bogata kultura i radovati se svakom novom broju *Hrvatske riječi*!

Katarina Čeliković, v. r.
v. d. ravnateljice

Čestitka HKD-a Vladimir Nazor iz Stanišića

Poštovani ravnatelju, poštovani uposlenici i suradnici tjednika *Hrvatska riječ*, u svoje ime i ime članova Hrvatskog kulturnog društva **Vladimir Nazor Stanišić** čestitam vam 20 godina od objave prvog broja informativno-političkog tjednika.

Želim vam da i dalje pišete o Hrvatima, na hrvatskom i za Hrvate i da dolazite do što većeg broja čitatelja.

Ivan Karan,
predsjednik HKD-a **Vladimir Nazor Stanišić**

Knjiga povodom jubileja *Fragmenti : Izbor intervjuja* 2003. – 2022.

U povodu 20. obljetnice od izlaska prvoga broja obnovljenog tjednika *Hrvatska riječ* (31. siječnja 2003.), NIU *Hrvatska riječ* objavila je knjigu *Fragmenti : Izbor intervjuja 2003. – 2022.* Knjiga donosi dijelove iz nekih od najzanimljivijih intervjuja objavljenih u tjedniku u protekla dva desetljeća. Urednica knjige je **Jasminka Dulić** dok je predgovor napisao **Zoran Panović**.

»Intervjui se ne mogu getoizirati na takozvana manjinska pitanja. Već oni tematski zalaze široko u složenost srpsko-hrvatskih odnosa, istorijskih bremenitosti i evropskih nada. Intervjui su profesionalno vođeni, prilično su atraktivni za čitanje, pa je ova relevantna kolekcija, pored toga što je bitan dokument vremena, i dobar udžbenik za studente novinarstva kad se upoznaju sa formom intervjuja. Uostalom, akter knjige, zagrebački novinar **Aleksandar Stanković** i kaže – intervju je najjača forma novinarstva. Fragmenti pred vama to potvrđuju«, zapisao je Panović.

Promocija knjige *Fragmenti – Izbor intervjuja* bit će održana u četvrtak, 9. veljače, u Gradskoj knjižnici u Subotici (nova čitaonica u prizemlju), s početkom u 18 sati. Nakon Subotice, planirano je da knjiga bude predstavljena i u Novom Sadu te Beogradu.

Subotica domaćin sastanaka dužnosnika iz Srbije i Hrvatske

Preko manjina do suradnje država

*»Bez obzira na to što sigurno mislimo različito o nekim pitanjima iz naše prošlosti, moramo tražiti načine i mehanizme za suradnju«, kazao je ministar Dačić **
»Postoje otvorena pitanja koja opterećuju naše odnose, mi ne želimo da ta pitanja opterećuju niti Hrvate, kao manjinsku zajednicu u Srbiji, niti Srbe, kao manjinsku zajednicu u Hrvatskoj«, rekao je ministar Grlić Radman

O no što je započeto na prijemu Srpskog narodnog vijeća na pravoslavni Badnji dan 6. siječnja u Zagrebu, nastavljeno je u subotu, 28. siječnja, u Subotici gdje su se ponovno sastala visoka izaslanstva Srbije i Hrvatske s ciljem otopljanja odnosa između dviju država.

Naime, na poziv Hrvatskog nacionalnog vijeća i Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, u Subotici su boravila visoka izaslanstva Ministarstva vanjskih i europskih poslova (MVEP) Hrvatske, na čelu s ministrom **Gordanom Grlićem Radmanom**, Ministarstva vanjskih poslova Srbije, na čelu s ministrom **Ivicom Dačićem**, te predsjednika Srpskog narodnog vijeća (SNV) u Hrvatskoj **Milorada Pupovca**. Ovom prigodom održan je niz sastanaka predstavnika navedenih institucija, nakon čega su dužnosnici iz dviju država bili gosti pokladne manifestacije subotičkih Hrvata *Velikog prela*.

Prvi u nizu sastanaka, i to onaj između predstavnika MVEP-a na čelu s ministrom Gordanom Grlićem Radmanom i HNV-a, na čelu s predsjednicom **Jasnom Vojnić** održan je u Uredu HNV-a, kojom prigodom je prije službenog razgovora, za predstavnike spomenutog Ministarstva iz Hrvatske organiziran obilazak *Hrvatske kuće*, čija će izgradnja biti završena ove godine i koja će biti sjedište triju hrvatskih institucija – Hrvatskog nacionalnog vijeća, NIU *Hrvatska riječ* i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Izaslanstvo ministra vanjskih i europskih poslova Hrvatske Gordana Grlića Radmana činili su veleposlanik Hrvatske u Srbiji **Hidajet Biščević**, državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH **Zvonko Milas**, generalni konzul Generalnog konzulata Hrvatske u Subotici **Velimir Pleša**, savjetnik za hrvatsku nacionalnu manjinu u Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan

Hrvatske dr. sc. **Milan Bošnjak**, voditeljica Službe u Kabinetu ministra **Maja Bogdan**, posebni savjetnik ministra dr. sc. **Domagoj Knežević**, posebna savjetnica ministra prof. dr. sc. **Vanda Babić Galić**, opunomoćeni ministar dr. sc. **Stjepan Glas** i **Nikola Vranjković** iz Ureda glasnogovornice.

U Gradskoj kući u Subotici održan je sastanak ministara vanjskih poslova Hrvatske i Srbije Gordana Grlića Radmana i Ivice Dačića, dok je u prostorijama Hrvatskog nacionalnog vijeća predsjednica HNV-a Jasna Vojnić sa suradnicima primila izaslanstva ministra vanjskih poslova Srbije Ivice Dačića i predsjednika SNV-a Milorada Pupovca. U izaslanstvu SNV-a bila je saborska zastupnica SDSS-a **Dragana Jeckov**.

Predstavnici DSHV-a, na čelu s predsjednikom stranke i ministrom za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog RS **Tomislavom Žigmanovim**, održali su sastanke s izaslanstvom predsjednika SNV-a Milorada Pupovca te MVEP-a Hrvatske, na čelu s ministrom Gordanom Grlićem Radmanom. U izaslanstvu DSHV-a bili su i zamjenik predsjednika i zamjenik pokrajinske tajnice za kulturu,

javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama AP Vojvodine **Goran Kaurić**, predsjednik Mladeži DSHV-a **Marin Piuković**, narodni zastupnik u Skupštini Srbije **Mirko Ostrogonac** te zamjenica predsjednika subotičke podružnice DSHV-a **Josipa Vojnić Tunić**.

Sastanak šefova diplomacije

Prigodom sastanka u Subotici ministri vanjskih poslova Srbije i Hrvatske Ivica Dačić i Gordan Grlić Radman dogovorili su korake koji će prethoditi njihovom bilateralnom susretu koji ima za cilj rješavanje otvorenih pitanja koja opterećuju odnose dviju država. Kako je istaknuto na konferenciji za medije, okvir za daljnje aktivnosti na ovom planu jest nedavni razgovor predsjednika Srbije **Aleksandra Vučića** i premijera Hrvatske **Andreja Plenkovića** u Davosu.

U narednim mjesecima bit će, kako je najavljeno, pripremljena platforma za bilateralni susret. S tim u svezi, bit će održan sastanak suradnika iz dvaju ministarstava koji će napraviti inventar pitanja o kojima treba razgovarati, a očekuje se imenovanje koordinatora za suradnju iz obje države, ranga zamjenika ministra. Hrvatska već ima osobu koja će biti nadležna za odnose sa Srbijom i očekuje da Srbija imenuje svoju.

Ministar Dačić izjavio je da »bez obzira što sigurno mislimo različito o nekim pitanjima iz naše prošlosti, moramo tražiti načine i mehanizme za suradnju«. Osim pitanja iz prošlosti, kao važna naveo je i pitanja koja se tiču budućnosti, a to su: razvoj ekonomskih odnosa, prekogranični projekti, autoceste i druga infrastruktura, zdravstvo, razmjena mladih.

Dačić je još jednom pozdravio suradnju koju imaju predstavnici Srba u Hrvatskoj i Hrvata u Srbiji.

»Mislimo da je vrlo dobro što Srbi u Hrvatskoj sudjeluju u hrvatskoj Vladi i isto tako je veoma pozitivno što Hrvati sudjeluju u Vladi Srbije«, dodao je on.

U kontekstu najavljenih bilateralnih sastanaka Dačić je zaključio:

»Želja nam je vidjeti što možemo konkretno i operativno uraditi u razvoju našeg bilateralnog odnosa i da vidimo što bi od toga bilo najbolje za naše građane, države i narode«.

Ministar Grlić Radman kazao je kako je bitno da se otvoreno razgovara o otvorenim pitanjima i da se smanje razlike u stajalištima dviju država.

»Različitosti se uvijek trebaju reducirati ako je u interesu zajednički pogled. I naravno, nitko se ne može pretvarati da se ništa nije dogodilo prije trideset i dvije ili trideset i tri godine. Postoje otvorena pitanja koja opterećuju naše odnose, mi ne želimo da ta pitanja opterećuju niti Hrvate, kao manjinsku zajednicu u Srbiji, niti Srbe, kao manjinsku zajednicu u Hrvatskoj. U interesu građana jednih i drugih moramo raditi, surađivati, jer politika je izuzetno odgovorna disciplina, a naši građani očekuju unaprjeđenje naših odnosa, dobrosusjedske odnose, jer je to manifestacija političke zrelosti, osobito u sadašnjem trenutku velikih izazova i kriznih situacija u našem okruženju«, kazao je Grlić Radman.

Sastanku šefova diplomatije nazočila je i ministrica za europske integracije Srbije **Tanja Mišćević**, a u kontekstu bilateralne suradnje najavljen je njezin sastanak s ministrom Grlićem Radmanom o iskustvima Hrvatske u pristupanju Europskoj uniji.

Istaknuvši da je Hrvatskoj u interesu pomoći i podržati Srbiju na europskom putu, Grlić Radman poručio je da se prije toga moraju riješiti neke stvari iz pregovaračkih poglavlja 23 i 24, poput vladavine prava, manjinskih prava, pitanja nestalih i hrvatskih zatočenika u logorima u Srbiji početkom devedesetih, procesuiranje ratnih zločina.

Kako je zaključeno, gostovanje visokih državnih dužnosnika na manifestaciji *Veliko prelo* daljnji je poticaj unaprjeđenju bilateralnih odnosa Srbije i Hrvatske.

Manjine – most suradnje

Prije *Velikog prela* održana je konferencija za medije na kojoj su govorili predstavnici DSHV-a, HNV-a i SNV-a.

Predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov** izrazio je zadovoljstvo što je Subotica, kao kulturno i političko središte Hrvata u Srbiji, bila domaćin ovih važnih sastanaka, među kojima i susreta ministara Srbije i Hrvatske.

»Na ovaj način, djelatno, unatoč svim eventualno mogućim sumnjama, svjedočimo da smo most u suradnji Hrvatske i Srbije, da smo zajednički s našim partnerima iz srpske zajednice u Hrvatskoj trajno posvećeni stvaranju pretpostavki za redovitu komunikaciju između dviju država. Radujemo se što je ta vrsta naših nastojanja urodila plodom, te da se počinju stvarati pretpostavke za rješavanje otvorenih pitanja. I dalje ćemo očitovati našu raspoloživost za te naše ciljeve u vjeri da izazove s kojima se suočavaju pripadnici hrvatske zajednice nastavljamo rješavati. Kada je u pitanju sudjelovanje u donošenju odluka, još uvijek nije provedena vertikalna do kraja, i mi očekujemo da ćemo biti dionici vlasti i u lokalnim samoupravama u Somboru i Subotici. Isto tako želimo vjerovati da su potrebe hrvatske zajednice za komunalnim i infrastrukturnim projektima prepoznate kao realne i da Srbija nastavi rješavati iste«, kazao je Žigmanov.

Ministar vanjskih i europskih poslova Hrvatske Gordan Grlić Radman kazao je kako se rado odazvao pozivu na ovu pokladnu manifestaciju, te da je došao prenijeti snažnu podršku ovdašnjim Hrvatima i njihovom vodstvu od hrvatske Vlade na čelu s premijerom **Andrejom Plenkovićem**.

Podsjetio je kako je u travnju 2020. položio kamen temeljac za buduću *Hrvatsku kuću*, te da je danas, nepune dvije godine kasnije, vidio impresivnu zgradu koja je »konkretna rezultat brige Hrvatske i njezinih institucija za opstojnost hrvatskog identiteta, kulture i jezika u Srbiji«.

»Hrvati u Srbiji zaslužuju podršku hrvatske Vlade, naravno očekujem isto tako i podršku Vlade Srbije, a izbor Tomislava Žigmanova za ministra u Vladi Srbije upravo je jamac da će Hrvati u Srbiji imati svoj glas«, naveo je on.

Dodao je kako Srbi u Hrvatskoj imaju garantirana mjesta u Saboru te da očekuje da se to pitanje u budućem sazivu Narodne skupštine za Hrvate u Srbiji »recipročno institucionalizira«.

Predsjednik SNV-a Milorad Pupovac najavio je nove susrete s predstavnicima Hrvata iz Srbije na kojem će biti delegirana pitanja od interesa za obje manjine.

»Dogovorili smo da ćemo u idućih mjesec dana održati bilateralne susrete u Hrvatskoj na kojima ćemo razmijeniti zajednička iskustva i formulirati pitanja koja možemo sami razriješiti ili ih delegirati vladama zemalja da one to učine«, kazao je Pupovac te izrazio uvjerenje da će započeto otopljavanje odnosa Srbije i Hrvatske rezultirati službenim sastancima na najvišim državnim razinama.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić rekla je da je *Veliko prelo*, kao povod susreta, ovoga puta zaista veliko »jer nakon duljeg vremena imamo zaista velike goste«.

»Večeras imamo ovdje četiri ministra, prvog potpredsjednika Vlade Srbije, zastupnike u Europskom parlamentu, nekoliko zastupnika u skupštinama Srbije i Hrvatske i zaista smo ponosni da je otopljavanje odnosa između Srbije i Hrvatske prešlo u djelo, da nije ostalo na riječima. Sigurna sam da ćemo nakon određenog vremena osjetiti sve dobrobiti tih poboljšanih odnosa. Jako je važno da se o otvorenim pitanjima razgovara. U HNV-u radujemo se da će se početi rješavati pitanja i u obrazovanju, da neće biti straha glede upisa djece u nastavu na hrvatskom jeziku, da će otpočeti rješavanje pitanja školskog centra, da *Hrvatsku riječ* nećemo morati tražiti ispod pulta, da će se percepcija o Hrvatima u medijima pozitivno mijenjati«, rekla je Vojnić.

H. R.

Veljko Odalović na sastanku u Zagrebu

Potreba otvorenog dijaloga o slučajevima nestalih osoba

U Ministarstvu hrvatskih branitelja u Zagrebu u ponedjeljak je održan sastanak članova Povjerenstva Vlade Republike Hrvatske za osobe nestale u Domovinskom ratu, predvođen predsjednikom Povjerenstva **Ivonom Paltrinieri** i Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije, na čelu s predsjednikom Komisije **Veljkom Odalovićem**. Bilateralni sastanak još je jedan u nizu uložених napora za razmjenu informacija s ciljem rješavanja sudbina nestalih osoba, s obzirom na to da je pitanje nestalih osoba jedno od ključnih neriješenih pitanja u odnosima Republike Hrvatske i Republike Srbije, navodi se u priopćenju hrvatskog ministarstva.

Naime, dosadašnjim tijekom procesa traženja nestalih osoba iz nadležnosti Ministarstva hrvatskih branitelja nisu dostavljene informacije koje bi pomogle rješavanju otvorenih pitanja odnosno zahtjeva koji su predani Komisiji za nestala lica Vlade Republike Srbije u mandatu ove Vlade.

Obostrano je naglašena potreba otvorenog dijaloga u skladu s humanitarnom dimenzijom pitanja nestalih osoba, kao i daljnjeg intenziviranja bilateralne suradnje kako bi obiteljima osigurali pravo na istinu o sudbini njihovih nestalih.

Dogovoreno je da se sljedeći tematski sastanak održi tijekom ožujka ove godine, a u međuvremenu se nastavlja rad na prikupljanju saznanja prema otvorenim pitanjima i zahtjevima.

Prema podacima Uprave za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja, Republika Hrvatska još uvijek traga za 1.816 svojih državljana nestalih tijekom Domovinskog rata. U službenim evidencijama srbijanske Komisije još se kao nestalo vodi 1.562 ljudi nestalih u vezi s oružanim sukobima u Hrvatskoj.

Sastanak komisija Hrvatske i Srbije nastavljen je nakon duge pauze.

H. R.

Veliko prelo 2023.

Jedan od temeljnih kamena identiteta

Tri ministra i drugi visoki dužnosnici bili su i poseban izazov za organizatore prela. Trebalo je ispoštovati sve mjere sigurnosti, protokole, a ne poremetiti samo prelo i ugođaj drugih gostiju

Prije 144 godine u Subotici je održano prvo *Veliko prelo*. Od davne 1879. godine taj običaj Bunjevaca Hrvata živi i danas, a potvrda za to je ovogodišnje prelo. Tražila se za njega karta više, ali više od 600 gostiju dvorana Tehničke škole *Ivan Sarić* nije mogla primiti, pa će oni koji su ove godine ostali bez ulaznice naredne morati požuriti, jer karte su ove godine rasprodane za samo osam dana, a organizatori za sada ne razmišljaju o većem prostoru.

Gradimo mostove

Posebnost ovogodišnjem prelu dali su ministri iz Srbije i Hrvatske i drugi dužnosnici, jer je *Veliko prelo* bilo povod za nastavak uspostavljanja dijaloga, ili kako se sada govori odmrzavanja odnosa, Srbije i Hrvatske. A poslije bilateralnih razgovora dvojice šefova diplomacije i susreta u Hrvatskom nacionalnom vijeću i Demokratskom savezu Hrvata u Vojvodini visoki uzvanici bili su gosti na *Velikom prelu*. Tako su na pozornici jedan uz drugog bili ministri vanjskih poslova Srbije i Hrvatske **Ivica Dačić** i **Gordan Grlić Radman**, prvi čovjek srpske zajednice u Hrvatskoj **Milorad Pupovac** i čelnici hrvatske zajednice u Srbiji **Jasna Vojnić** i **Tomislav Žigmanov**, koji je i ministar u Vladi Srbije, saborski zastupnik i izaslanik predsjednika Sabora **Gordana Jandrokovića** **Goran Ivanović Lac** i gradonačelnik Subotice **Stevan Bakić**. Svatko od njih obratio se ponaosob, ali je poruka bila jedinstvena: Srbija i Hrvatske žele graditi bolje odnose.

Prvi se obratio predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Tomislav Žigmanov** riječima:

»Ostvarujemo snove. Čuvamo svoje, gradimo mostove ponosni na ono što činimo«.

»Ušli smo u prostor suradnje koji nije samo suradnja dvije manjine koje žive s jedne i druge strane granice već

i u prostor suradnje dviju država«, kazao je predsjednik Srpskog narodnog vijeća **Milorad Pupovac**.

Šef srpske diplomacije **Ivica Dačić** kazao je kako prioritet mora biti traženje zajedničkog interesa za budućnost. Ministar vanjskih i europskih poslova **Gordan Grlić Radman** najprije je zahvalio što Hrvati na ovim prostorima stoljećima čuvaju sve one vrijednosti po kojima se prepoznaju kao pripadnici hrvatskog naroda.

»Čuvajte ih i dalje, a Republika Hrvatska će kao i do sada biti uz vas«, kazao je **Grlić Radman**. Gradonačelnik Subotice **Stevan Bakić** poručio je kako će lokalna samouprava uvijek podupirati sve institucije koje se bave očuvanjem identiteta hrvatske nacionalne manjine, kao i drugih nacionalnih manjina i poželio da prelo bude korak ka boljem razumijevanju. Prigodnim riječima obratio se i **Goran Ivanović Lac** i na kraju predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**.

A tri ministra i drugi visoki dužnosnici bili su i poseban izazov za organizatore prela. Trebalo je ispoštovati sve mjere sigurnosti, protokole, a ne poremetiti samo prelo i ugođaj drugih gostiju.

»Naravno da je bio izazov, veliki stres za nas, ali i oni su shvatili gdje su došli. Mi smo ispoštovali sve što je moralo zbog sigurnosti i mislim da smo uspjeli i da su se i oni osjećali ugodno, opušteno, da su uživali, a da s druge strane to nije remetilo ugođaj drugih gostiju«, kaže predsjednik Organizacijskog odbora *Velikog prela* **Denis Lipozenčić**.

Prelo za koje se tražila karta više

Da bi se došlo do toga da se za prelo traži karta više, da među gostima uz one iz Subotice i okolnih mjesta budu i oni iz Baranje, Slavonije, Sombora, Monoštora, trebale su godine ustrajnog rada. To je i bio jedan od ciljeva Organizacijskog odbora *Velikog prela* na čijem je čelu **Lipozenčić** sedam godina.

»Ipak o većem prostoru ne razmišljamo, jer ne želimo odsupiti od onoga što smo zacrtali u startu, a to je da svaki gost ima isti ugođaj, istu uslugu, isto posluženje«, kaže Lipozenčić.

Uz njega iza organizacije *Velikog prela* stoje članovi Organizacijskog odbora, ali i brojni drugi prijatelji i donatori koji pomažu organizaciju prela. I svi oni to rade volonterski.

»Postigli smo da prelo ne ovisi o jednom čovjeku i to je garancija da će trajati. Same pripreme, one intenzivne, traju dva mjeseca, ali sve kreće mnogo ranije. Treba zatvoriti financijsku konstrukciju, odlučiti tko će biti glavni glazbeni gosti. Napraviti tako da što više ljudi može doći. Ove godine pomogao nam je HNV i predsjednica Jasna Vojnić, Generalni konzulat Hrvatske u Subotici, pa smo uspjeli angažirati *Najbolje hrvatske tamburaše*«, kaže Lipozenčić.

Ukoliko se izuzmu ministri i drugi predstavnici srbijanske i hrvatske vlasti, sve drugo bilo je redovito. Od nastupa folklora HKC-a *Bunjevačko kolo*, izbora najljepše prelske pisme, najljepše prelje i bogate tombole.

Za najljepšu prelju *Velikog prela* natjecalo se 10 djevojaka, a glasovalo se u dvorani, ali i lajkom na Facebook stranici *Bunjevačkog kola*. Za najljepšu prelju izabrana je dvadesetogodišnja studentica Građevinskog fakulteta **Ana Horvacki** iz Subotice, koja je nosila svilu iz kolekcije časne sestre **Eleonore Merković**. Druga po broju glasova bila je dvadesettrogodišnja studentica Poljoprivrednog fakulteta **Antonija Rudić** iz Tavankuta, koja je nosila nošnju od brokatne svile. Druga pratilja je sedamnaestogodišnja učenica Gimnazije **Marija Milodanović** iz Đurđina, koja je nosila šling časne sestre Eleonore Merković. Najviše lajkova na Facebook stranici *Bunjevačkog kola* imala je šesnaestogodišnja učenica Politehničke škole **Jasmina Vukov** iz Subotice koja se natjecala u kompletu od svile.

»Pokušavamo svake godine imati nešto novo, što je u skladu s prelom, a što može povećati našu vidljivost, popularnost, da bude atraktivno i gostima, a i samim natjecateljicama. Nećete vjerovati, a i nekoliko dana poslije prela ljudi lajkaju tu objavu i sigurni smo da je ovaj potez bio dobar«, kaže Lipozenčić.

Najljepšu *prelsku pismu Bujica života* napisala je **Verica Dulić** iz Đurđina. I za ovo prelo osigurane su bogate tombole, a glavna nagrada, kao i prijašnjih godina, bila je ljetovanje u Hrvatskoj, dar Hrvatske turističke zajednice, a na more ću putovati **Vladimir Kujundžić**.

Uz *Najbolje hrvatske tamburaše* za prelsku zabavu bio je zadužen i Tamburaški sastav *Ruže* iz Subotice.

Ono što se ne mijenja na prelu je meni, a služe se krumpirača i *fanki* (krafne). Kako hrane uvijek ostane, prije nekoliko godina donijeta je odluka da se sav višak hrane donira obiteljima u potrebi, pa je tako bilo i ove godine.

Foto galeriju s *Velikog prela* možete pogledati na Facebook stranicama *Hrvatske riječi* i HKC-a *Bunjevačko kolo*.

Z. V.

Vrijedne kuharice **Marija Gabrić**, **Vera Cvi-jin** iz Subotice i **Krista Očanović** iz Đurđina pekle su fanke u domu DSHV-a cijeli dan uoči prela. Ispekile su 1300 fanaka, a da bi sve stigle dovršiti do osam sati uveče počele su još prije podne u jedanaest – kažu s jednom pauzom od 15 minuta. Za toliko broj fanaka bilo im je potrebno 60 kg brašna, 35 litara mlijeka, 60 kockica kvasca, 22 litre ulja, 12 litara mineralne vode, 1,5 kg šećera i malo soli.

Prof. dr. sc. Milorad Pupovac, predsjednik Srpskog narodnog vijeća

PROMJENA atmosfera se počela graditi

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Nakon potpisivanja *Deklaracije o suradnji Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije u Zagrebu* u Subotici su se ponovno okupili predstavnici dvije manjine i ministri vanjskih poslova dvije države. Može li suradnja dvije manjine pridonijeti boljim odnosima između dvije države koji su zategnuti već skoro pet godina, razgovarali smo s predsjednikom Srpskog narodnog vijeća prof. dr. sc. **Miloradom Pupovcem**, najistaknutijim političarem srpskog naroda u Hrvatskoj.

► Kako i zašto je došlo do zamrzavanja odnosa između Hrvatske i Srbije u proteklih nekoliko godina?

Bilo je zamrzavanja više puta tijekom posljednjih trideset godina, ali nikada nije tako dugo trajalo. Jedino razdoblje usporedivo po dužini, ne po karakteru, je razdoblje od '91. do '95. Onda je bio rat i razmjena metaka, granata, razaranja i ubijanja, a sada je bila neka vrsta nastavka riječima, sjećanjima, komemoracijama... I možda nešto što je slično, a to je neka vrsta pozicije ili stava – pa što mi imamo s vama i što vi imate s nama. Što ste vi sve nama učinili pa zašto bismo mi s vama surađivali, ili gdje ste vi i tko ste vi pa da bi mi s vama sada surađujemo. Kao da nismo susjedi, kao da se crtaju neke granice svjetova i civilizacija, to je ono što je karakteriziralo razdoblje od 2018. do 2023. Bilo je pokušaja da se to promijeni – 2020. je bio najznačajniji takav pokušaj. I nije da ništa nije donio. Donio je veću i značajniju participaciju predstavnika hrvatskog naroda u pokrajinskoj vlasti, donio je i nešto značajniju participaciju Srba u Hrvatskoj, ali se stalo nakon toga, mislilo se da se može bez unaprjeđenja međusobnih državnih odnosa.

Postoji proces u kojem se razlučuje što je dobro a što loše. Postoji proces u kojem se onda događa pročišćenje. Dati priliku tom procesu je mnogo važnije nego zadržavati status quo i napraviti blokadu i reći »mi s vama ne možemo«, jer to onda zapravo tek znači zadržavanje i održavanje neke vrste poratnog stanja

► **Što je pridonijelo toj većoj participaciji Hrvata u pokrajinskoj vlasti?**

Na tome se radilo u sklopu naših inicijativa da se ti odnosi između Srbije i Hrvatske nekako normaliziraju, da se smanji međuetnička mržnja i općenito netolerancija i poruke mržnje prema pripadnicima manjina. A i da se komemorativne prakse na neki način promijene da ne budu toliko i tako konfliktne, da se poštuje i iskazuje pijetet prema žrtvama, ali da se ne truju odnosi među onima koji danas žive. U Srbiji je bila značajna uloga predsjednika **Vučića**, a u Hrvatskoj premijera **Plenkovića** da na neki način iskaže žaljenje zbog stradanja Srba i zbog progona srpskog stanovništva iz Hrvatske. I trebalo je ići korak dalje u sređivanju međudržavnih odnosa. Ali tu se stalo.

► **Zašto? Koje su prepreke?**

Ja nisam vidio prepreke. Prepreke su bile ponekad unutarnje političke, jer je bilo protivnika normaliziranju odnosa. Prepreke su možda bile drugačije viđenje toga kako najbolje i najbrže ostvarivati nacionalne interese Hrvatske i nacionalne interese Srbije, pa je vjerojatno prevladalo stanovište da je možda najbolje da se radi tako da Srbija svoje nacionalne interese ostvaruje bez Hrvatske i da Hrvatska ostvaruje svoje nacionalne interese bez ikakve suradnje sa Srbijom. I to mislim da su bili neki od glavnih razloga što često dovodi do zamrzavanja i zahlađivanja odnosa između dvije zemlje. Navest ću primjer nestalih. Otprilike prije dvije godine smo i mi bili uključeni, mislim na sebe i predstavnike srpske zajednice, u traženje boljih rezultata i bolje suradnje kada su posrijedi nestali, jer od 1800 nestalih u Hrvatskoj oko pola su osobe hrvatske, a pola srpske nacionalnosti. Dakle, svi imamo interesa napraviti najbolji mogući rezultat u potrazi za nestalim osobama. Međutim, to se zakompliciralo i stalo je. I onda su nastupile uzajamne optužbe – Drugi svjetski rat, raspad zajedničke zemlje, sve se odjednom pretvorilo u jednu vrstu lošeg upravljanja lošom prošlošću.

► **Jesu li Srbiji danas možda više u interesu dobrosusjedski odnosi, jer je to jedan od uvjeta pridruživanja EU dok je Hrvatska svoje procese integracije završila i zaokružila?**

To je istina da su Srbiji potrebni dobrosusjedski odnosi, jer je to sastavnica uspješnoga puta u pristupanju Europskoj uniji. Ali, i da nije Europske unije to bi bio interes Srbije jer nikome pametnome ne može biti u interesu gomilati loše odnose sa susjedima ili igrati samo na jednu kartu. Hrvatska s druge strane jeste postigla svoje strateške ciljeve, ali Hrvatska ima visoku ekonomsku razmjenu sa Srbijom. Među prvih pet zemalja s kojima Hrvatska ima visoku razmjenu je Srbija. I to nije zanemarivo, taj ekonomski interes Hrvatske. S druge strane, budući da je Hrvatska postala članica EU i NATO saveza, to nije prilika za sebičnost, nije prilika za to da kažemo »e sad ćemo mi, kad smo sve to postali, Srbiji pokazati što mi sve možemo«, jer oba saveza, i europski i atlantski, očekuju dobre odnose i očekuju pozitivnu ulogu Hrvatske u saniranju ratnih posljedica i izgradnji normalnih odnosa. Jer je svima u interesu da Srbija bude važna komponenta sigurnosti i stabilnosti na zapadnom Balkanu i naravno da između

Hrvatske i Srbije, kao dvije ključne zemlje, postoje odnosi kakvi su se poslije Drugog svjetskog rata razvijali između Njemačke i Francuske. Jer iskreno rečeno ono što su Njemačka i Francuska za EU to su, ako gledamo zapadni Balkan kao dio EU u nekoj skoroj perspektivi, Hrvatska i Srbija.

► **Koliko je inicijativa predstavnika srpske i hrvatske manjine poslije susreta u Zagrebu i sada u Subotici donijela rezultata? Je li pokrenut proces otopljavanja i što očekujete dalje?**

Efekti promjene su se vidjeli već onaj dan kada je potpredsjednik i ministar **Dačić** s ministrom **Žigmanovim** i ministricom **Miščević** došao na naš badnjački prijem 6. siječnja u Zagrebu. I bez obzira na razlike u porukama koje su se mogle čuti s hrvatske i srpske strane stvoren je i očuvan jedan duh tolerancije i pozitivne atmosfere i ona se proširila i u Hrvatskoj i u Srbiji i mediji su počeli drugačije tretirati u Srbiji Hrvatsku i u Hrvatskoj Srbiju. Neću reći do najbolje mjere, ali promjene su se počele primjećivati. Dakle, promjena atmosfere se počela graditi. I to je važno, jer loša atmosfera loše utječe na pripadnike manjina i stvara kod njih osjećaj brige, strahove, neizvjesnost i teškoće pri ostvarivanju vlastitih prava. Istovremeno su krenuli susreti – predsjednik **Vučić** i premijer **Plenković** su se našli u Davosu i dugo razgovarali. Na *Velikom prelu* u Subotici su se našli i razgovarali bilateralno ministar **Grić Radman** i ministar **Dačić**, i mi smo se našli predstavnici Hrvata iz Srbije i Srba iz Hrvatske, 30. siječnja su se našli predstavnici komisija za nestale osobe. Na subotičkom sastanku su s **Grićem Radmanom** dogovorene konkretne mjere kako dalje i tko će biti ti koji će pripremati sljedeći bilateralni susret koji će se odigrati u punom formatu. I naravno konkretne teme su prepoznate koje se tiču otvorenih pitanja nestalih, ratnih zločina, komemorativnih praksi, granica, ali i bilateralne suradnje i europskih perspektiva. U toj bilateralnoj suradnji je pitanje niza stvari koje se tiču infrastrukture, prometa, nauke i sveučilišta, čitav niz veoma važnih i praktičnih tema od interesa za dvije zemlje.

► **Smatrate li da sadašnji lideri Srbije mogu uraditi ključne korake u pomirenju i suradnji? Drugim riječima, mogu li oni koji su bili članovi političkih stranaka koje su poticale rat (što se najčešće zamjera iz Hrvatske) sudjelovati u procesima pomirenja? Tko treba sudjelovati u dijalogu?**

Nerado uzimam svoj primjer, ali za ovu priliku ću uzeti svoj primjer. Ja niti sam ikada bio za rat niti sam danas za rat. Za mir sam bio kada su mnogi podgrijavali ratnu atmosferu i uvodili narode u ratove, za mir sam i danas, i svima koji kažu kako ćemo s »onima« iz njihove perspektive, a svoju perspektivu ne vide, kao da nije bilo poticatelja na rat s hrvatske strane, kao da nije bilo poticatelja za rat s albanske strane, kao što ih je bilo sa srpske strane. Kao da nije bilo odgovornih za ratne strahote i s jedne i s druge strane bez ikakvog relativiziranja u stupnju odgovornosti.

► **U kom smislu relativiziranja?**

U relativiziranju odgovornosti. Svatko je pridonio u svojoj mjeri u onom načinu na koji je imao priliku pridonijeti.

Ali gledano iz perspektive iskustva koje imam, da sam ja i politika koju predstavljam i moje stranačke drugarice i drugovi, da smo se vodili tim principom, pa kada bismo mi započeli suradnju s HDZ-om, kada bismo ušli u koaliciju u kojoj su sjedili ljudi koji su bili optuženi i još uvijek imaju optužnice za ratne zločine, je li to značilo da mi podržavamo ratne zločine? Ne. Je li to znači da smo mi sami ratni zločinci? Ne. Postoji proces u kojem se razlučuje što je dobro a što loše. Postoji proces u kojem se onda događa pročišćenje. Dati priliku tom procesu je monogo važnije nego zadržavati status quo i napraviti blokadu i reći »mi s vama ne možemo«, jer to onda zapravo tek znači zadržavanje i održavanje neke vrste poratnog stanja.

► **Kako vidite, je li došlo do tog pročišćenja u Srbiji u odnosu na ono što se događalo i preuzimanje odgovornosti za rat u Hrvatskoj, jer činjenica jeste da se u Hrvatskoj spominju sve godine rata i stradanja i jednih i drugih dok se u Srbiji spominje samo kraj rata, Oluja, Bljesak...**

Na žalost, svatko gleda svoju sliku. Rijetka istraživanja pokazuju da djeca u Srbiji ne znaju tko je stradao na Ovčari i u Vukovaru. Sjećam se jednog istraživanja od prije nekoliko godina prema kojem preko 60% učenika misli da su Srbi stradali na Ovčari, misle da su Srbi stradavali najviše u Vukovaru, što naravno nije istina i teška je pogreška obrazovnog sustava i teška pogreška nacionalnih istina, svojih istina, istina o vlastitom stradanju u kojem se ne vidi stradanje drugih. U Hrvatskoj, s druge strane nema nikakve svijesti ili je ona veoma malena što se događalo sa Srbima, ne samo u *Oluji* i *Bljesku* o protjerivanju Srba iz gradova 90-ih i slično, o miniranju objekata i ubojstvima ljudi prije nego li su počeli sukobi.

► **U hrvatskim medijima se ipak govorilo i govori o tome, mnoge stvari su poznate...**

Sve manje, sve manje se govori. U dobrim godinama kada smo se istinski suočavali s posljedicama rata govorilo se i o jednom i o drugom, netko će reći to je izjednačavanje. Nije to nikakvo izjednačavanje, ne možemo mi izjednačavati strahote koje su se dogodile ljudima i zaboraviti tko je koliko pridonio i tko je kakve politike inicirao. Ne možemo niti zaboraviti politike dogovaranja između rukovodstava Hrvatske i Srbije, a ne možemo biti niti žrtve takvog iskustva, moramo se okrenuti budućnosti.

► **Ali kako se okrenuti budućnosti kada još uvijek ti događaji i njihova tumačenja opterećuju međusobne odnose? Na primjer, u Srbiji nitko ne govori o progono Hrvata iz Srijema...**

Pa govori gospodin Žigmanov, govore pripadnici nevladinih organizacija kao što mi govorimo kada su posrijedi Srbi u Hrvatskoj. I dobro je da Žigmanov može reći na nacionalnoj televiziji, na kojoj sjedi ministar vanjskih poslova Srbije, na kojoj sjedim ja kao predstavnik Srba u Hrvatskoj i dobro je da se to čuje. Nije dovoljno, potrebno je to osvijestiti posebno u sredinama iz kojih su ljudi protjerivani, posebno u sredinama u kojima su neki ljudi ubijeni, važno je da se to osvijesti, važno je da se to zna. Zato smo mi radili geste u Hrvatskoj, ali su zbog nedostatka suradnje između Hrvatske i Srbije rezultati tih gesti, koje

su bile važne i značajne, na žalost ponovno oslabljene. Konkretno, mislim na odlazak potpredsjednika **Miloševića** u Knin, na dolazak premijera Plenkovića u Varivode, na dolazak predsjednika **Milanovića** u Grubore i ministra i potporedsjednika Vlade **Medveda** također u Grubore, to su bile važne i snažne geste.

► **To jeste bilo, ali se nije nastavilo.**

Da, naravno. Bilo je, ali kao da nije bilo. I u tome jeste problem što nije kontinuirano, i što se svi opet vraćamo u svoje istine, zašto bih ja i s kojim pravom bih mogao negirati stradanje Hrvata u Srbiji zato što je njih manje stradalo negoli Srba u Hrvatskoj? Zašto bih ja i s kojim pravom negirao činjenicu da su Hrvati iz Srbije protjerivani 1991. godine zbog toga što je znatno veći broj Srba protjeran u Srbiju? Koje je to moralno pravo, pravo brojeva? Kod stradanja priznajemo ili ne priznajemo. Ako su ljudi zatvarani i protjerivani, tu činjenicu treba istaći. Ali meritum stvari nije nadmetanje i dokazivanje tko je stradavao nego da se okrenemo prema poštivanju žrtava, prema priznavanju da gdje god je netko stradao to treba prihvatiti i treba dati priliku da se komemorira na dostojanstven način u kojem se neće zloupotrebjavati žrtva i u kojoj se neće produžavati neka vrsta ratnog stanja i ratne atmosfere.

► **U kom smjeru treba mijenjati komemorativne prakse po Vašem mišljenju?**

Razgovarao sam o tome i s Vučićem i premijerom Plenkovićem. Te stvari su povezane s onima koji su sami stradavali i koji misle da se njihovo stradanje ne smije zaboraviti, što je točno. Ali isto tako i misle da način na koji se to čini treba biti takav da to znači stalno držati neku vrstu stava i pozicije da s onima zbog kojih smo mi stradavali ne trebamo imati ništa. Međutim, u razgovorima koje smo imali oko tog pitanja i prijedlozima koje smo mogli iznositi i razmjenjivati kako pronaći tu vrstu poruka vidim da se povećava senzibilitet za drugačije. Na primjer kolektivizacija krivice je nešto što se ne smije dogoditi i što treba odmaknuti. Nisu svi Hrvati i nije svaka hrvatska ideja države kao što je **Pavelićeva**.

► **Ali u srpskim medijima je to sasvim uobičajena stvar da se svi Hrvati nazivaju ustašama.**

Da, jeste. Zato i pokrećem to jer vidim da je to problem u Srbiji. Nisu svi i nije svaka srpska politika i nije svaki čovjek u Srbiji isto što i **Miloševićev** režim i politika. Prema tome, tu vrstu kolektivizacije i identifikacije s najgorim iskustvom i najgorim politikama moramo izbjeći, jer u tom slučaju nećemo moći pronaći niti dostojanstvene komemorativne politike, a niti politike koje će otvoriti prostor da drugi pristupe i sudjeluju, da Srbi sudjeluju u komemoriranju s Hrvatima kao što mi to, Srbi iz Hrvatske, činimo.

► **Ali prošle godine niste bili na obilježavanju 25. obljetnice mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja.**

Pa nismo, ne zato što ne bismo htjeli, nismo ne zato što nam do toga nije stalo. Naprotiv. Stalo nam je iznimno, pa mi smo u ovoj vladajućoj koaliciji zajedno s premijerom Plenkovićem usuglasili da postoji dan sjećanja koji uključuje i mirnu reintegraciju i koji se obilježava u Hrvatskoj. To sigurno nije uradio gradonačelnik **Penava**. Naravno, svatko tko odluči obilježiti taj dan mi smatramo da radi

pravu stvar, pa u tom smislu je pravu stvar uradio i sam gradonačelnik Vukovara ali je pogriješio što nije predstavnike srpske zajednice, koje inače isključuje i s kojima inače nema suradnju, koje i dalje označava kao neprijatelje, agresore, ratne zločince, čije pismo i dalje protjeruje iz toga grada, što naprosto nije bar na taj dan uključio u protokol i rekao »vaši politički prvaci kao što je dr. **Stanimirović**, kao što sam ja su pridonijeli toj mirnoj reintegraciji kao što je pridonijela gospođa **Škare Ožbolt**«. S njom smo radili i s međunarodnim predstavnicima. Ta vrsta nepriznavanja znači nedavanje građanskog statusa, neprihvatanje da zajedno gradimo mir. To je razlog zbog kojeg su naši predstavnici SDSS-a odlučili da ovoga puta ne dođu. Ali to ne znači da neće doći sljedeći put ako se pronađe zajednički jezik.

► **Predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov smatra kako je njegov ulazak u Vladu Srbije promijenio položaj Hrvata u Srbiji. Smatrate li i Vi da njegov ulazak u Vladu može promijeniti percepciju Hrvata u Srbiji od strane većinskog naroda, medija, političara i njihov položaj?**

Smatram da je veoma, veoma značajno što je Tomislav Žigmanov postao član Vlade Srbije. I da se pokazalo da je takva odluka bila dalekovida i kada je posrijedi i predsjednik Vučić i premijerka **Brnabić**, a i kada je posrijedi sam Žigmanov i hrvatska zajednica, odnosno DSHV i HNV. Dalekovido zbog toga što u tom imenovanju se sublimira i položaj Hrvata u Srbiji i odnosi između Hrvatske i Srbije, i time jedna drugačija perspektiva međuetničkih odnosa i međudržavnih odnosa u ovom dijelu Europe. I bez obzira što neke stvari nisu sistemski riješene u skladu s očekivanjima predstavnika hrvatskog naroda u Srbiji, to je postignuće i rješenje koje otvara prostor i za sistemski rješavanje, ali i nadmašuje mogućnosti koje bi možda sistemski rješenja sama po sebi donijela. Jer postati član vlade i postati toliko relevantan za državnu politiku i međudržavne odnose, to nije samo stvar toga hoćete li imati jedno ili koje mjesto u parlamentu. To je rijetka historijska prilika za pripadnike hrvatskog naroda, kao što je naša participacija u Hrvatskoj također rijetka, ne samo simbolička prilika za participaciju Srba u Hrvatskoj. Dakle, veliko je to postignuće Žigmanova, koji do sada to obavlja, ne samo prema mojoj ocjeni nego i prema ocjeni respektabilnih mišljenja i u Hrvatskoj i u Srbiji, na veoma, veoma dobar način i u tome vidim šanse u prvom redu za hrvatski narod u Srbiji, ali vidim šanse za mnoga postignuća u odnosima između Hrvatske i Srbije koja ne trebaju biti euforična, koja ne trebaju biti manifestativna, nego trebaju biti što je moguće više konkretna, što je moguće više temeljita i dugoročno održiva.

► **Dakle, Vi očekujete da će započeti procesi donijeti trajno bolji položaj manjinama, koje ipak ovise o stavu i odlukama većine?**

Manjine teško mogu određivati većinu, ali mogu pridonositi tome da se stvara jedna vrsta drugačijeg pogleda većine u odnosu prema manjinama. Mogu pridonositi tome da tamo gdje su izvori nesporazuma, a često su to međudržavni odnosi i zajednička prošlost, posebno ona loša, da onda pripadnici manjina svojim artikuliranjem tih pitanja daju argument da se to mijenja ili barem ublažava. Mi smo sada dospjeli u situaciju, stjecajem niza okolnosti da se to počne mijenjati, i jednom kada se nešto ustanovi i postigne bez obzira što ništa nije vječno u političkim historijskim perspektivama, tada se to mnogo teže mijenja nego da toga nema. Podvući ću još jedanput: velika je stvar da je hrvatska zajednica i hrvatski narod u Srbiji, nakon najprije značajne pozicije u Pokrajini od 2020. pa onda najznačajnijoj poziciji u Vladi Srbije i uloge koja je dodijeljena ne samo ad personam nego hrvatskoj zajednici preko najvišeg predstavnika koji je Žigmanov, hrvatski narod u Srbiji zapravo izdignut na rang najznačajnijih manjina u Srbiji. Nije tako bilo. Niti da ne spominjem druge manjine, jer prema svima imam naklonost i sa svima iskazujem solidarnost kada je ostvarivanje ljudskih prava u pitanju. Nisam zagovornik manjinskih internacionala, ali imam tu vrstu solidarnosti, i ta činjenica je dugo čekana od strane hrvatskog naroda ovdje i treba imati svijest o toj činjenici da je to nova historijska realnost u hrvatsko-srpskim odnosima.

Manjinska vijeća – savjetodavna tijela lokalnih i regionalnih jedinica

»Naša funkcija se svode na to da provedemo izbore, iskoristimo to naše pravo da izaberemo vijeće, ali i pored toga mislim da je dobra stvar imati vijeće. Prisutni ste, na izvoru informacija ste, možete se službeno obratiti lokalnoj ili regionalnoj samoupravi kao predstavnik manjine«, kaže predsjednik Vijeća srpske nacionalne manjine Osječko-baranjske županije Dejan Jeličić

Pisali smo u prošlom broju našeg tjednika da se nacionalna vijeća nacionalnih manjina u Srbiji i Hrvatskoj razlikuju među ostalim i po tome što se vijeća i predstavnici nacionalnih manjina u Hrvatskoj biraju na lokalnoj i regionalnoj razini, a nakon toga mogu formirati koordinacije na državnoj razini. Ove godine 7. svibnja slijede izbori za ova savjetodavna tijela na lokalnoj i regionalnoj razini koje pripadnici nacionalnih manjina u Hrvatskoj biraju šesti put.

Izbori u svibnju

O tome kako funkcioniraju izabrana vijeća na lokalnoj i županijskoj razini razgovarali smo s predsjednikom Vijeća srpske nacionalne manjine Osječko-baranjske županije **Dejanom Jeličićem**. Što se tiče predstojećih izbora, Jeličić kaže kako je najbitnije što je izmjenama zakona 2019. spušten prag s 3% na 1,5% pripadnika jedne nacionalne manjine (ili njih 100) u stanovništvu da mogu birati svoje nacionalnomanjinsko vijeće. To je osobito važno, kaže Jeličić, budući da je popis iz 2021. pokazao kako je broj svih manjina drastično opao i ovo su prvi izbori koji se provode nakon popisa, dok ih sljedeće godine očekuju parlamentarni i europski izbori.

»Bit će zanimljivo kakav će biti odaziv i izlaznost pripadnika manjina na ove izbore«, kaže Jeličić.

Taj odaziv ni u ranijim izborima nije bio velik, jer se ljudi dosta teško odazivaju na izbore, »jednostavno ne doživljavaju ih kao nešto bitno«.

»Što se tiče srpske zajednice, postotak izlaznosti se kreće oko 15 do 20%. Prvi razlog je što je broj biračkih mjesta smanjen u odnosu na državne i lokalne izbore tako da pojedine manjine glasaju na samo jednom biračkom mjestu, što je za starije građane i ako nema organiziran prijevoz teško pa odustanu od izlaska. Tu država nije imala sluha za nas da se zadrži broj biračkih mjesta koji je predviđen po zakonu za lokalnu i regionalnu samoupravu, ali tako je kako je«, objašnjava Jeličić.

Županijska vijeća inače broje 25 članova, gradska 15, a općinska 10.

»Nas u Osječko-baranjskoj županiji ima 6%, odnosno 15.486 Srba ima po popisu iz 2021. U odnosu na 2011. to je skoro 8.500 Srba manje, a u odnosu na 2001. to je pad od skoro 14.000, tako da smo se mi skoro prepolovili u ovih dvadeset godina. Pri tome najveći odljev je bio od kada smo ušli u Europsku uniju, znači od 2013. pa na ovamo. Osječko-baranjska županija u cjelini je izgubila najviše u broju ne i u postotku, sada ima 47 tisuća ljudi manje, a imali smo 305 tisuća ranije, što je pad od 14%. To je ogroman pad i jako se odrazilo na manjine i mislim da će biti izazov formirati nacionalnomanjinska vijeća u nekim sredinama. Mi u Osječko-baranjskoj županiji imamo 14 manjinskih vijeća i jednog predstavnika i županijsko vijeće od ukupno 130 općinskih manjinskih vijeća i predstavnika koliko srpska zajednica ima u Hrvatskoj. Srpska manjina ima svoja regionalna vijeća u svim županijama, osim u Međimurskoj, gdje ne prelaze potreban postotak. Nakon ovoga popisa u određenim sredinama smo izgubili pravo na formiranje manjinskih vijeća, a to ćemo sada vidjeti kada nam se dostave liste birača, jer imamo pravo na uvid u poseban birački popis tek kada se raspišu izbori, a ne ranije. Na izborima sudjeluju i mogu se kandidirati manjinske udruge ili liste građana, a ne mogu političke stranke i to je jedan od kurioziteta toga zakona. Na listama moramo imati 40% žena, a jedina prednost u odnosu na lokalne i parlamentarne izbore je što ne podležemo sankcijama ako ne ispunimo sve parametre koji se od nas traže. Znači, ako ne možemo sakupiti dovoljan broj ljudi za liste i onda možemo izići na izbore. Koordinaciji na nacionalnoj razini Srpskom narodnom vijeću pristupaju županijska vijeća kada se formiraju, a također i SNV može kandidirati svoje liste«, objašnjava Jeličić.

Funkcioniranje vijeća

Nakon izbora i formiranja vijeća biraju predsjednika i potpredsjednika koji svoju dužnost obavljaju volonterski, a jedino tajnik ima neku naknadu ukoliko vijeće ima sredstava da ga plati, kaže Jeličić. »Vijeća su savjetodavna tijela regionalne samouprave koja nas smatra svojim pomoćnim tijelom i zove nas na svoje sastanke. Imamo formiran i Savjet za nacionalne manjine naše županije, na čijem čelu je jedan od zamjenika župana i to je to. Mi se u stvari bavimo sami sobom, nekih ovlasti i da nas tu županija nešto pita za neki savjet, iskreno nema. Naša funkcija se svede na to da provedemo izbore, da mi iskoristimo to naše pravo da izaberemo vijeće, ali i pored toga mislim da je dobra stvar imati vijeće. Prisutni ste, na izvoru informacija ste, možete se službeno obratiti lokalnoj ili regionalnoj samoupravi kao predstavnik manjine. Financira nas županija, odnosno lokalna jedinica, u iznosu koje odredi ta jedinica samouprave. Znači, nije ujednačena visina sredstava, svaka županija, gradovi i općine za sebe određuju sredstva koja će odvojiti za manjinska vijeća. Neke županije su osigurale prostor svojim

vijećima u nekim od svojih prostora, a naša županije nije; odobrili su nam sredstva za rad i od toga se plaća i najam za prostor koji je naše sjedište«, kaže Jeličić.

Na pitanje u čemu se onda sastoji njihov rad Jeličić odgovara:

»Trudimo se biti na usluzi našim sunarodnjacima, imamo program besplatne pravne pomoći. U našem prostoru, skupa sa Srpskim narodnim vijećem iz Zagreba, pružamo besplatnu pravnu pomoć našim sunarodnjacima ako im je potrebna, a tu smo i da saslušamo ljude i uputimo ih. Uglavnom su to ljudi starije životne dobi koji se nama obraćaju, jer je puno mladih otišlo u druge zemlje i općenito je naše stanovništvo staro, vidjelo se na popisu«.

Uz nacionalnomanjinska vijeća kao savjetodavna tijela, nacionalne manjine u Hrvatskoj i na lokalnoj i regionalnoj razini moraju imati svoje političke predstavnike koji se biraju na lokalnim izborima.

»U sredinama gdje imamo dovoljan broj pripadnika imamo i svoje političke predstavnike u jedinicama lokalne i regionalne samouprave. Zakonom je predviđeno da ukoliko ima više od pet posto manjina da moraju imati svoje političke predstavnike, što ne znači da ih biraju pripadnici

Kroz serijal članaka podastrijeti ćemo pojedine aspekte zakonskih rješenja, institucija, društvenih normi i pokazatelja društvenog položaja od značaja za bolje razumijevanje položaja nacionalnih manjina kada su u pitanju Hrvati u Srbiji i Srbi u Hrvatskoj kao pripadnici nacionalne manjine.

manjina već bilo koja politička stranka može staviti Srbina, Mađara, Slovaka itd. na svoju listu i ako se on izabere zadovoljava se taj uvjet. A ako se ne izabere pripadnik određene manjine na taj način, onda se organiziraju dopunski izbori na kojima mogu glasati samo pripadnici te manjine iz koje dolazi taj predstavnik«, kaže Jeličić.

Na samim izborima se preko osobne iskaznice provjerava pripadnost nacionalnoj manjini, što znači da se ne moraju upisivati u poseban birački popis.

Inače, kaže Jeličić, kada su se uvodila nacionalnomanjinska vijeća u Hrvatskoj uzor je bio mađarski zakon o manjinskim samoupravama, međutim nije do kraja na isti način proveden. Naime, kaže Jeličić, »onaj dio koji se odnosi na pitanja u lokalnoj jedinici koji se tiče neke nacionalne manjine u Mađarskoj ima pravo glasa, a kod nas to nije tako«.

»Dakle, nije lokalna ili regionalna samouprava dužna pitati pripadnike manjina kada odlučuje o nekom pitanju koje se tiče manjina. Uglavnom se ipak konzultiraju ali zakon ih ne tjera na to.«

Drugim riječima, ovisi od onih koji čine lokalnu ili regionalnu vlast hoće li imati sluha i senzibiliteta za zahtjeve pripadnika manjina.

»Ovo vijeće se raspušta u travnju, mjesec dana prije izbora, a određeni problem je što je posljednja subota u petom mjesecu dan nacionalnih manjina u našoj županiji, ali mi do tada još nećemo biti formirani«, dodaje Jeličić.

Jasminka Dulić

Monografija o banatskim Hrvatima predstavljena u Opovu i Starčevu

Oživljavanje sjećanja

»Vaša kultura, prošlost možda je bila gurnuta pod tepih, mi smo je izvukli, ali vi sada trebate nastaviti«, kazala je Valentina Jagetić

»D rago mi je što je tiskana ova knjiga koja je bogata našim starim običajima. Ja ih pamtim, a o njima mi je govorila baka, koja je rođena 1902. godine. Sada se ja trudim prenijeti to na svoju unuku i nadam se da će ova monografija potaknuti mlađe generacije da se vrate običajima. Moja obitelj došla je 1748. godine i ostali smo ovdje do danas. Živimo u slozi s našim susjedima, ali isto tako želimo i sačuvati svoje«, kazala je s puno emocija **Marija (Barašević) Bratić** nakon što joj je nakon predstavljanja monografije u Starčevu uručen njen primjerak monografije *Hrvati u Banatu: Doseljavanje, tradicijska baština, identitet*.

Ona je bila jedna od pedesetak kazivača u Opovu i Starčevu koji su sudjelovali u terenskom istraživanju studenata Filozofskog fakulteta iz Zagreba, a rezultat je monografija koja na skoro 500 stranica donosi znanstvene radove o banatskim Hrvatima. Knjiga je tiskana u sunakladi Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju, FF-pressa i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Četvrta je ovo knjiga u nizu nastala kao plod terenskog etnološkog istraživanja među Hrvatima u Vojvodini.

Nakon što je u prvim trima monografijama, koje su tematizirale bunjevačke, šokačke i srijemske Hrvate u Voj-

vodini, glavna urednica bila voditeljica studentskih terenskih istraživanja prof. dr. sc. **Milana Černelić**, po njezinu odlasku u mirovinu ulogu glavne urednice u ovoj je monografiji preuzela izv. prof. dr. sc. **Marijeta Rajković Ive-ta**. Recenzentice su prof. dr. sc. Milana Černelić, u miru i prof. dr. sc. **Jadranka Grbić**, u miru. Tiskanje ove knjige novčano su pomogli Ministarstvo znanost i obrazovanja Republike Hrvatske i ZKVH iz Subotice.

Trajni zapis zaboravljene povijesti

Predstavljanje monografije o banatskim Hrvatima priređeno je u Opovu i Starčevu u nedjelju, 29. siječnja. Dvorane u oba mjesta bile su pune.

Domaćini u Opovu bili su **Blaženka i Željko Horvat**.

»Veliki dio naše povijesti ostao je trajno zapisan u ovoj monografiji. Za nas u Opovu i Starčevu to je važno, jer ne želimo dozvoliti da se zaboravi naša kultura i naš identitet. S nestrpljenjem smo čekali ovu monografiju i nadam se da će ova dopuniti i naša znanja o mjestima u kojima živimo«, kazao je Željko Horvat.

»Hrvati su na ovim prostorima više od dva stoljeća, ali su počeli gubiti svoj nacionalni identitet, jezična barijera između srpske i hrvatske zajednice je bila mala i prvo je izgubljena poveznica s hrvatskim jezikom. Zahvaljujući Katoličkoj crkvi sačuvali smo svoj identitet, ali naša djeca imaju običaj reći kako su katolici, ali ne i Hrvati. Ovo nam budi nadu da će mladi prihvatiti svoju kulturu, tradiciju, vjeru«, kazao je na predstavljanju monografije u Opovu utemeljitelj Udruge banatskih Hrvata **Goran Kaurić**.

Predstavljanje u Starčevu organizirali su pripadnici hrvatske zajednice u tom mjestu. Gost na obje promocije bio je **Nikola Bajić** iz Veleposlanstva RH u Beogradu.

U oba mjesta monografiju o banatskim Hrvatima predstavili su v. d. ravnateljice Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Katarina Čeliković** i urednica izv. prof. dr. sc. Marijeta Rajković Iveta.

»Prva monografija koja je tiskana bila je o bunjevačkim Hrvatima. Istraživanja su trajala skoro četiri godine, sudjelovalo je oko 200 kazivača. Nakon toga monografija o šokačkim Hrvatima, gdje je bilo oko 190 kazivača, u Srijemu 120, a u Banatu 49. U četiri knjige imamo više od 2.000 stranica, oko 70 autora, oko 60 radova. Materijal koji je u monografiji o banatskim Hrvatima bogat je materijal za neke druge projekte. Ovim ste vi zapravo otvorili ne samo kulturu sjećanja nego ste oživjeli vaša sjećanja. Riječi kazivača zapisane su onako kako su oni govorili, nije prevedeno na hrvatski jezik«, kazala je Čeliković.

Urednica monografije Marijeta Rajković Iveta istaknula je značaj terenskih istraživanja i rijetku priliku koju su studenti imali vježbati metodološka istraživanja istražujući izvan Hrvatske.

»Nakon terenskog rada zadatak studenata bio je predati seminarski rad za ocjenu, a sve što je urađeno posli-

Opovo

je toga bila je njihova dobra volja, njihov volonterski rad koji su uz druge studentske obveze radili još dvije godine. Jedan od razloga zašto su to radili je i to što ste ih lijepo primili, pustili u svoje domove. Isto tako, naša terenska nastava u takvom obimu ne bi mogla biti realizirana bez pomoći Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Nakon što je dio studenata odlučio da svoje seminarske radove, uz mentorstvo profesorice Černelić i mene, oblikuje oni su objavljeni u Godišnjaku. Objedinili samo zatim, ne samo studentske radove već i sve radove koji su do tada postojali o banatskim Hrvatima. Kontaktirali autore s različitih fakulteta u Hrvatskoj, čiji su radovi u ovoj monografiji. Ti povijesni radovi su nam značajni jer pokazuju migracijske tijekove, povijest od XV. pa do XIX. stoljeća. U nastavku su radovi naših studenata o tradicijskoj prehrani, božićnim običajima, porođnim, svadbenim, posmrtnim običajima, vjerovanjima... Tu nam je dragocjena bila i pomoć **Katice Naglič**, koja se uz pomoć profesorice Černelić uključila u terenska istraživanja. Hvala vam što ste sudjelovali u ovom istraživanju, što ste nas primili u svoje domove, što ste nam ustupili svoje stare fotografije. Neka vas ova knjiga potakne da svojoj djeci, unucima pričate o vašoj kulturi, običajima. Ovo je jedan temelj, a na vama je hoćete li nastaviti dalja istraživanja, oživjeti nešto od običaja«, kazala je Rajković Iveta.

Desetogodišnji rad

Monografija o banatskim Hrvatima četvrto je kapitalno djelo koje na znanstveni način obrađuje Hrvate u Vojvodini.

»Prvi sporazum s visokoškolskom ustanovom u Hrvatskoj potpisan je s Filozofskim fakultetom u Zagrebu, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju. Tamo se našla jedna izvanredna žena, Milana Černelić, rođena u Bezdanu, koja je cijeli svoj život provela sa studentima, proučavajući i zapisujući ono što je zabilježeno na terenskim istraživanjima. Prije sada više od 10 godina njeni studenti započeli su terenska istraživanja na ovim prostorima. Na molbu profesora **Tomislava Žigmanova** studentski radovi su pripremljeni tako da mogu biti objavljeni i dostupni znanstvenoj javnosti i u Hrvatskoj i u Srbiji«, kazala je Čeliković.

Deset studenata na terenskim istraživanjima

Jedna od autorica i organizatorica istraživanja Katica Naglič istaknula je kako je lijepo što su svi običaji zapisani, ali sada ih treba oživjeti. Značajnu pomoć pri ovim istraživanjima pružio je i etnolog **Dalibor Mergel**. **Adriana Puškarić** i **Valentina Jagetić**, studentice koje su bile na terenskom istraživanju ponovno su se susrele sa svojim kazivačima.

»Prije četiri godine nas dvadesetak studenata treće godine preddiplomskog studija etnologije i kulturne antropologije upisalo je izborni kolegij prakse terenskog istraživanja. Mogućnost je bila ići na teren i u Banat i nas deset

studenata odlučilo se ići u Opovo i Starčevo. Sigurno se sjećate našeg prvog susreta. I vi i mi smo bili zbunjene, nismo znali kako početi. Na drugom terenu, odnosno kontrolnom istraživanju bilo je kao da se već dugo znamo. Primili ste nas u svoje domove, otvorili svoja srca.

uručila je Hrvatima u tim mjestima foto panoe koji su pripremljeni u povodu tiskanja 1.000. broja *Hrvatske riječi*, a na kojima su fotografije i tekstovi o hrvatskoj zajednici u ova dva banatska mjesta.

Z. V.

Nama ovo također jako puno znači, i za ova istraživanja, ovu monografiju dobili smo čak dvije nagrade. Prva nagrada je nagrada Filozofskog fakulteta *Franjo Marković*, a druga je nagrada Hrvatskog etnološkog društva u Zagrebu *Milovan Gavazzi*. Hvala vam i zbog toga, ali najviše nam znači što zajedno s vama imamo mogućnost sačuvati vašu kulturu, običaje. Možda je bila gurnuta pod tepih, mi smo je izvukli, ali vi sada trebate nastaviti», kazala je Valentina.

Katarina Čeliković objasnila je da su Opovo i Starčevo za istraživanje odabrani jer u drugim banatskim mjestima u kojima također ima Hrvata nije bilo moguće naći pet kazivača.

Na kraju predstavljanja monografije u Opovu i Starčevu NIU *Hrvatska riječ*

Obnovljen križ na crkvi u Starčevu

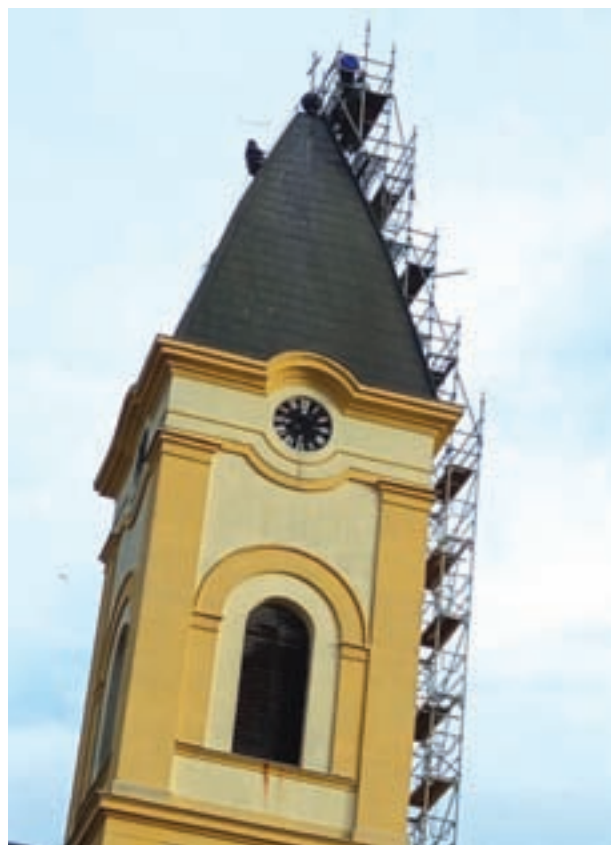
Na crkvi svetog Mauricija u Starčevu postavljen je krajem siječnja obnovljeni križ. Križ je obnovljen u suradnji opovačke župe sv. Elizabete i starčevačke župe sv. Mauricija. Donator križa je predsjednik crkvenog odbora crkve sv. Elizabete **Željko Horvat**, koji je majstor koji godinama radi s nehrđajućim čelikom. On je napravio i poklonio novi križ.

»U trenutku kada mi je kolega iz crkvenog odbora župe Starčevo **Željko Blazović** kazao da im se srušio križ s tornja crkve odlučio sam da ću ja donirati, napraviti i organizirati dio podizanja. Velika mi je čast da mogu pomoći i na neki način dati podršku i vjetar u leđa. Svakako se sve to ne bi riješilo da nije velikog angažiranja crkvenog odbora župe sv. Mauricija«, kaže Horvat.

Crkva svetog Mauricija u Starčevu stara je 256 godine. Sagradili su je Nijemci i Hrvati. Prošlog ljeta nevrijeme je oborilo stari križ, koji je ostao na kupoli tornja.

»Župnik, crkveni odbor i vjernici bili su sami bez pomoći sa strane. Kako izvesti radove, kako sakupiti sredstva? Crkveni odbor, na čelu sa sada već preminulim predsjednikom **Josipom – Josom Mihajlićem** je pokušavao naći rješenje. Trebalo je odlučiti kako se popeti do vrha tornja visokog 45 metara. Razmatrale su se razne mogućnosti i prikupljala su se sredstva. Zahvaljujući Božjoj providnosti i blagoslovu na radost svih sudionika nađen je put za obnovu križa«, kaže član crkvenog odbora Željko Blazović.

Novac za plaćanje radnika koji su postavili skele i križ donirali su katolički i pravoslavni vjernici iz Starčeva.

Neviđena eksploatacija tavankutskog pijeska

Legalna degradacija tla

»Vlasnik pijeska puno zaradi od njegovog iskopa, znači da mora i puno poreza platiti državi. Onda nek ista ta država bude zaštitnik ovoga naselja i naroda, da bar vrati u prvobitno stanje ono što je uništeno«, kaže Tomica Vojnić Mijatov. »Nećemo samo iskopati pijesak, otići i ostaviti rupu. Ovdje ćemo napraviti sportsko-rekreativni ribnjak, ne komercijalni. Bit će i kupalište, a imat ćemo i smještajni kapacitet«, ističe jedan od vlasnika iskopa Zoran Lazarević

Početak ljeta 2022. godine započela je, u do sada neviđenim razmjerima, eksploatacija pijeska iz Tavankuta. Pijesak se iskopava radi potreba izgradnje pruge Subotica – Novi Sad s privatne parcele udaljene 10 minuta autom od centra sela, u Čikerijanskoj šumi. Trenutačno se iskop obavlja na oko 9 hektara, a u razgovoru s jednim od vlasnika parcele doznali smo da je vrlo izvjesno da se površina eksploatacije proširi na još toliko, budući da je najavljeno kako će iskop trajati još godinu dana i da će se izvoziti u Mađarsku.

Vlasnici parcele nisu iz Tavankuta, a zemljište veličine 25 ha u komadu registrirano kao poljoprivredno zemljište – voćnjak i vinograd 4. klase kupili su prije nekoliko godina od mještana. Najavljuju kako će mjesto iskopa nakon završenih radova staviti u funkciju ribnjaka i kupališta na što su Tavankučani skeptični, jer su isto obećanje čuli kada se pijesak kopao za izgradnju Y kraka, a od ribnjaka za sada imaju samo rupe obrasle šipražjem.

Rupe na cestama i njivama

Član Savjeta Mjesne zajednice Tavankuta **Tomica Vojnić Mijatov** kaže da u selu vlada veliko nezadovoljstvo. Mještani su ogorčeni prvenstveno zbog rupe koju su nenadano dobili u svojoj okolini, ali i zbog velikog broja kamiona koji svakodnevno pod teretom prolaze kroz selo, oštećuju im ceste, kolnike, čak i kuće. Ističe Vojnić Mijatov da bi država trebala reagirati i od novaca koje je dobila putem poreza iz Tavankuta vratiti infrastrukturu sela bar u prvobitno stanje, prije početka eksploatacije.

»Tavankučani nemaju nikakve koristi od ovoga, samo štete. Iznose naše prirodno bogatstvo i ostavljaju rupe na njivama i na putovima. Sve ovo me podsjeća na priče

o kolonijalizmu kada su velike sile odlazile u srce Afrike, uzimali starosjediocima rudna bogatstva, a oni sami nisu imali nikakve koristi od toga. Čak su im kolonisti donosili nevolje – bolesti i zavađali ih. Kamioni natovareni pijeskom prolaze našim nedavno nasutim putovima, lome nam kolnike, asfalt... Vlasnik pijeska puno zaradi od njegovog iskopa, znači da mora i puno poreza platiti državi. Onda nek ista ta država bude zaštitnik ovoga naselja i naroda, da bar vrati u prvobitno stanje ono što je uništeno od iskopa pijeska«, kaže Vojnić Mijatov.

Umirovljenik **Grgo Orčić** živi na križanju Tesline i Jugoslavenske ulice i žali se da mu je zbog kamiona pukla kuća. Također, smeta mu njihova buka i prašina koju dižu s obzirom na to da su oba puta makadam.

»Ovuda prolaze od ljetos kamioni svakoga dana. I puni i prazni, ovdje im je glavna trasa. Na dan ih bude i 100, ne možete zamisliti koliku prašinu oni dignu, a ljeti im se pijesak osuši u prikolicu pa onda i to leti zrakom. Ta prašina se toliko zalijepi za voćnjak koji imam uz kuću da ga ne mogu koristiti. Voće padne poluzrelo. Od tereta koji nose popucala mi je kuća. Imam pukotinu duž cijelog zida od nekoliko centimetara i nisam jedini, susjedi imaju slične probleme. Od vibracija popadale su mi i cigle s dimnjaka. Od svoje mirovine ne mogu ovu štetu sanirati, a institucije ne reagiraju. Bio sam u komunalnoj, kod zaštitnika građana, u Direkciji za izgradnju... Neću odustati.«

Hoće li država i kada sanirati oštećenja na tavankutskim cestama nastala uslijed pojačanog prometa kamiona koji prenose pijesak, prvenstveno cestu koja spaja Tavankut sa Somborskom cestom, upitali smo Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje iz Subotice, no odgovor nismo dobili.

Najpoznatija eksploatacija pijeska bila je početkom XX. stoljeća kada je tadašnji gradonačelnik **Károly Bíró** prodavao pijesak kako bi osigurao novac za izgradnju Gradske kuće.

Uskoro ribnjak i kupalište

Na parceli na kojoj se vrši iskop može se vidjeti zaista nesvakidašnji prizor – rupa ogromnih dimenzija. Mi nismo vidjeli buldožere koji kopaju, jer je pijesak bio moćan zbog kiše, ali smo zato zatekli jednoga od tri vlasnika parcele, Subotičanina **Zlatka Lazarevića**.

Vlasnik tvrdi da ima sve potrebne dozvole za iskop pijeska, ali i da dobiva dozvole da ga širi.

»Dozvolu smo pravili tri godine i tri mjeseca zbog spore administracije. Imamo odobrenja iz ministarstava, 43 suglasnosti smo prošli za ovo, između ostalog i dozvolu ekologa. Eksploatiramo oko 9-10 ha, ali dobivamo dozvolu i za dalje ako bude bilo potrebe.«

A potrebe, koliko čujemo od Lazarevića, će biti još godinu dana, jer će se pijesak iz Tavankuta izvoziti i za dio pruge u Mađarskoj.

»Naši su dobili odobrenje da rade 46 km pruge i u Mađarskoj tako da će se otvoriti malogranični prijelaz samo za kamione, najvjerojatnije između Tavankuta i Kelebije. Mi smo tu blizu i mislim da ćemo potrebni pijesak brzo izvući – za još jednu godinu dana.«

Lazarević nam je potvrdio informaciju da će na mjestu iskopa biti ribnjak, kao i turistički kompleks bogatoga sadržaja. Veličina ribnjaka ovisit će o tome koliko se pijeska iskopa.

»Nećemo samo iskopati pijesak, otići i ostaviti rupu. Ovdje ćemo napraviti sportsko-rekreativni ribnjak, ne komercijalni. Bit će i kupalište, a imat ćemo i smještajni kapacitet – napraviti ćemo 50-60 pravih nabijača da покаžemo kako se nekada ovdje živjelo. Dio oko ribnjaka i kupališta ćemo ponovno pošumiti čim prestanemo s kopanjem. U početku će biti restoran, kasnije možda i ve-

lika svadbena dvorana, bit će sportskih terena za tenis, nogomet i košarku, u blizini ima ergela konja, možemo organizirati i neku školu jahanja, vožnju kočijama, kvadovima... Priroda je ovdje fenomenalna, šuma svugdje okolo«, priča Lazarević.

S obzirom na to da u blizini nema vodenih tokova, Lazarević kaže da će vodu za kupalište i ribnjak osigurati iz bunara:

»S tri bunara ćemo puniti korita. Neće to smetati nikome jer su bunari dubine 200 m. Voda koju izvučemo će i ostati ovdje. Gledamo da to bude čisto, uredno, da stavimo filtrirajuće uređaje, kao da je s najčistijeg potoka voda.«

Plan detaljne regulacije za projekt ribnjaka i kupališta nije još uvijek odrađen jer, kako kaže vlasnik, sada se radi iskop pa ne može.

»Za ribnjak ću tek praviti dozvolu, to ću dobiti ubrzano, mislim 5-6 mjeseci da će trebati Gradu Subotici da je izda. Sad se radovi poklapaju, zato ne mogu tražiti.«

Na žalbe mještana da su im ceste i kolnici uništeni Lazarević odgovara kako za sve što radi ima dozvole, da održavanje cesta nije njegov posao te da i pored toga ima dobru volju da popravi neke dijelove ceste.

»Asfaltni put sam po selu koristio samo prvih mjesec dana. Onda sam sâm financirao nasipanje ovog ljetnog puta što koristim. Cesta koja spaja Tavankut sa Somborskom cestom je problem Grada, a ne moj jer kroz nju idu i drugi kamioni i auti. Naša dobra volja je što ćemo financirati popravak kolnika od centra Tavankuta do pruge. Nasut ćemo šut i preko toga staviti mljeveni beton ili lomljeni asfalt 70 centimetara s jedne i druge strane.«

Lazarević kaže da mu je žao što Tavankučani ne prepoznaju benefite koje će im ovaj iskop donijeti.

Vlasnik Lazarević tvrdi da ima sve potrebne dozvole za iskop pijeska, ali i da dobiva dozvole da ga širi. »Dozvolu smo pravili tri godine i tri mjeseca zbog spore administracije. Imamo odobrenja iz ministarstava, 43 suglasnosti smo prošli za ovo, između ostaloga i dozvolu ekologa. Eksploatiramo oko 9-10 ha, ali dobivamo dozvolu i za dalje ako bude bilo potrebe.«

A potrebe, koliko čujemo od Lazarevića će biti još godinu dana, jer će se pijesak iz Tavankuta izvoziti i za dio pruge u Mađarskoj.

»Mještani nisu osjetili što mi ovdje želimo, drugo, mi pijesak ne možemo voziti helikopterima. Nismo se nadali da ćemo sudjelovati u izgradnji pruge, stvarno to nismo znali. Mislili smo nešto malo prodavati pijesak za zgrade, vjetroparkove, a ispao je opsežan posao. I bolje da je tako jer ćemo se brže riješiti pijeska i doći do našega cilja, a to je izletišta. Ne pričamo praznu priču, ovo će zaživjeti. Nema pojma Tavankut što će dobiti. Moja vizija je da ovdje bude preko deset tisuća ljudi preko ljeta. Subotičani nemaju kupalište, na Paliću se ne može kupati pa moraju ići preko u Mađarsku, a kada se ovo završi svi će dolaziti u Tavankut. Ovo selo je malo zapostavljeno i turizam će ga oživjeti. Svu snagu smo uprli u ovo, meni se ovdje sviđa, tu planiram provesti posljednju dekadu svojega života.«

Problematični bunari

Direktorica Udruženja Centra za ekologiju i održivi razvoj (CEKOR) **Nataša Đereg** kaže kako će ovakvi iskopi dovesti do degradacije tla, a bunari od 200 m dubine narušiti i ovako lošu vodoopskrbu sela.

»Ekološka ravnoteža mjesta će svakako biti i već jeste narušena, točnije eksploatacija pijeska na površini od oko 17,5 ha će dovesti do potpune degradacije tla. S obzirom na to da je planirana rekultivacija i da pretpostavimo da će se ona izvesti kako treba, ostaje veliko zabrinuće oko teme utjecaja na razinu podzemnih voda.

U projektu eksploatacije i dostupnom dokumentu koji je objavilo i odobrilo Pokrajinsko tajništvo za urbanizam i zaštitu okoliša – Studij i procjena utjecaja na okoliš nigdje se ne navodi da će nakon eksploatacije ondje biti kupalište i ribnjak i da će se za te potrebe bušiti tri bunara od

200 m dubine. Tavankut je zbog klimatskih promjena i suše u posljednjih nekoliko godina naročito izložen nestajici vode za piće i za navodnjavanje, i to je problem koji nadilazi opseg utjecaja vađenja pijeska na jednoj lokaciji, koji pod hitno treba rješavati. Mještani su već primijetili da im je blizina dubokih bunara koji se koriste za navodnjavanje voćnjaka i drugih kultura, industrijske paprike na primjer, u doba suše negativno utjecala na razinu vode u vlastitim plićim bunarima koji se koriste za vodoopskrbu.

U svakom slučaju, ovaj projekt se ne može sada stopirati s obzirom na to da je dobio sve dozvole, ali se zbog utjecaja na podzemne vode ne smiju više odobravati slične eksploatacije dok se ne riješi problem s vodoopskrbom sela«, smatra Đereg.

Direktorica CEKOR-a ističe da pored navedenih, ima i drugih negativnih utjecaja na mještane Tavankuta uvjetovanih iskopom i transportom pijeska. Kaže kako su u najgorem položaju oni koji žive u neposrednoj blizini ležišta i oni čije su kuće uz ceste koje koriste kamioni koji prevoze pijesak.

Kako bi se izbjeglo čestično zagađenje zraka i pretjerana buka Đereg predlaže da se lokacija orošava, naročito kada ne pogoduju vremenski uvjeti i pušu jaki vjetrovi, da se pokrivaju kamioni, špricaju ceste prolaskom autocisterne, ograniči brzina kretanja kroz naselje i sl. Kaže i kako treba podignuti vjetrozaštitni pojas po obodu ležišta pijeska sa svih strana kako bi se smanjili utjecaji na okolno poljoprivredno zemljište.

Đereg postavlja pitanje vraća li se nadoknada od korištenja pijeska natrag lokalnoj zajednici i zaključuje kako bi se to moralo činiti kroz ulaganje u bolji život da bi selo opstalo.

J. D. B.

Uspostavljanje sistema e-Agrar

Nova muka za poljoprivrednike

Oko 450.000 poljoprivrednih gospodarstava zahtjeve za poticaje ubuduće će moći podnositi samo putem e-Agrara. To je problem za staračka gospodarstva koja nemaju pametne telefone i internet

E-Agrar predstavlja novi poljoprivredni informacijski sustav u okviru eUprave koji se uvodi u cilju modernizacije i ubrzanja procesa upisa i promjene podataka u Registru poljoprivrednih gospodarstava, kao i bržeg odobravanja poticaja i isplata. Tijekom 2023. godine planira se uspostavljanje sistema e-Agrar, koji uz izmjene načina prijema zahtjeva koji se odnosi na elektroničko podnošenje treba dodatno ubrzati obradu zahtjeva, stvarajući uvjete da se svi predmeti koji se prime tijekom godine u istoj i isplate.

E-Agrar je prvi veliki korak ka stvaranju integriranog administrativnog i kontrolnog sistema državnih poljoprivrednih poticaja, odnosno sistema za implementaciju i kontrolu direktnih plaćanja i subvencija u okviru mjera ruralnog razvoja.

Cilj: digitalno vođenje poslova poljoprivrednika

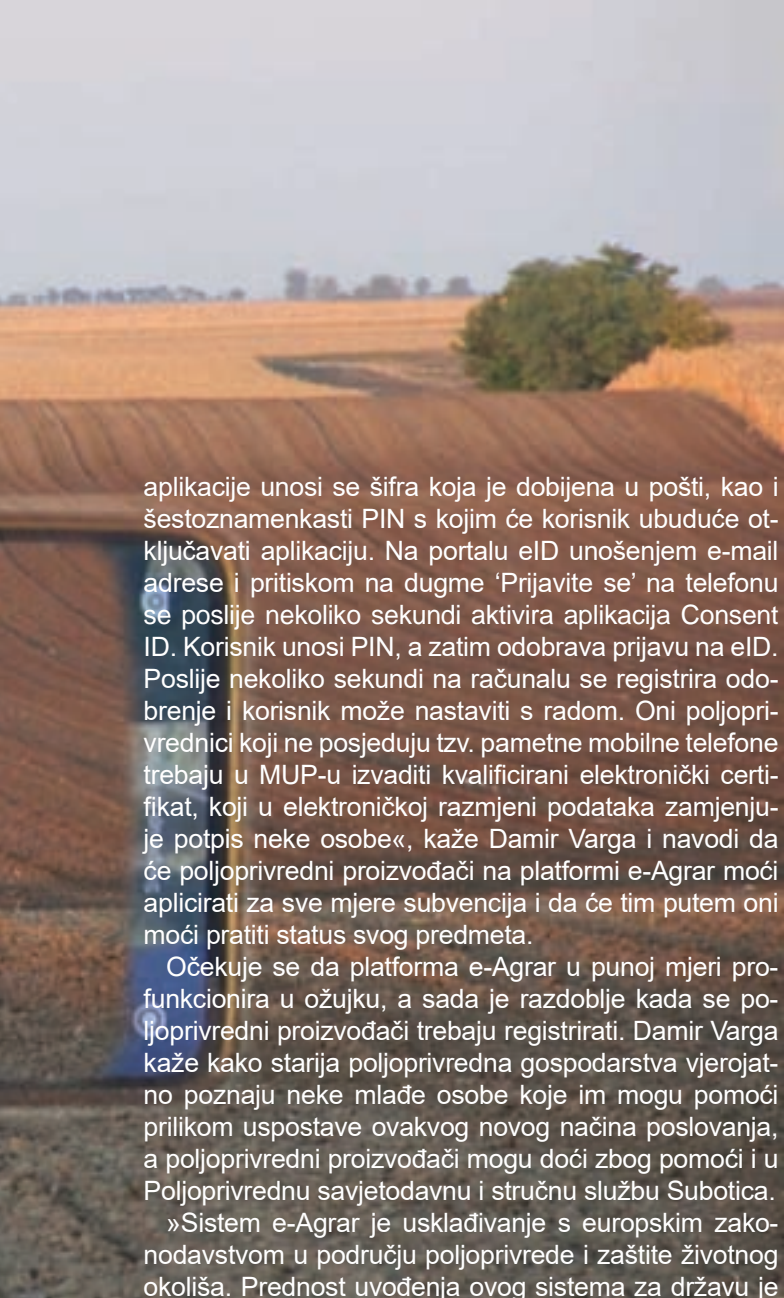
Ministrica poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede **Jelena Tanasković** rekla je kako je cilj uvođenja e-Agrara da 450.000 poljoprivrednih gospodarstava prijeđe na digitalno vođenje posla.

»Ako pričamo o poljoprivrednim proizvođačima kojima je ovo namijenjeno, prije svega, njih ćemo poštediti še-

tanja po šalterima. Oni danas trebaju dati 89 podataka, mnogi od tih podataka se ponavljaju na nekih osam-devet obrazaca da bi uopće konkurirali za bilo koje poticaje. Toga više neće biti. Oni će sada moći onlajn pristupiti svom nalogu, odnosno sve vezano za poticaje, za praćenje stanja, za izmjene stanja svog poljoprivrednog gospodarstva moći će uraditi onlajn«, rekla je nedavno Tanasković gostujući na RTS-u.

O ovom novom poljoprivrednom informacijskom sistemu razgovarali smo s direktorom Poljoprivredne savjetodavne i stručne službe Subotica **Damirom Vargom**.

»Do sada se registracija poljoprivrednih gospodarstava obavljala u Upravi za trezor, a tamo su se podnosili i zahtjevi za poticaje u poljoprivredi. Za pristup platformi e-Agrar nepohodno je da poljoprivredni proizvođači imaju eID elektronički identitet. Pvi korak podrazumijeva prijavu koja se vrši na eUprava portalu. Znači, sada poljoprivredni proizvođači koji posjeduju tzv. pametne telefone, trebaju u poštama širom Srbije ili u filijali Trezora ili u poljoprivrednim stručnim službama uzeti parametre za svoj eID broj, elektronički identitet, što predstavlja prvi korak za pristup platformi e-Agrar. Poslije toga se na telefon instalira aplikacija Consent ID. Prilikom prvog pokretanja

aplikacije unosi se šifra koja je dobijena u pošti, kao i šestoznamenkasti PIN s kojim će korisnik ubuduće otključavati aplikaciju. Na portalu eID unošenjem e-mail adrese i pritiskom na dugme 'Prijavite se' na telefonu se poslije nekoliko sekundi aktivira aplikacija Consent ID. Korisnik unosi PIN, a zatim odobrava prijavu na eID. Poslije nekoliko sekundi na računalu se registrira odobrenje i korisnik može nastaviti s radom. Oni poljoprivrednici koji ne posjeduju tzv. pametne mobilne telefone trebaju u MUP-u izvaditi kvalificirani elektronički certifikat, koji u elektroničkoj razmjeni podataka zamjenjuje potpis neke osobe», kaže Damir Varga i navodi da će poljoprivredni proizvođači na platformi e-Agrar moći aplicirati za sve mjere subvencija i da će tim putem oni moći pratiti status svog predmeta.

Očekuje se da platforma e-Agrar u punoj mjeri funkcioniše u ožujku, a sada je razdoblje kada se poljoprivredni proizvođači trebaju registrirati. Damir Varga kaže kako starija poljoprivredna gospodarstva vjerojatno poznaju neke mlađe osobe koje im mogu pomoći prilikom uspostave ovakvog novog načina poslovanja, a poljoprivredni proizvođači mogu doći zbog pomoći i u Poljoprivrednu savjetodavnu i stručnu službu Subotica.

»Sistem e-Agrar je usklađivanje s europskim zakonodavstvom u području poljoprivrede i zaštite životnog okoliša. Prednost uvođenja ovog sistema za državu je što će ona moći u realnom vremenu vidjeti koliko poljoprivrednih proizvođača podnosi zahtjeve i za koje poticaje i tako će lakše moći raspoređivati proračun, kreirati mjere agrarne politike, a samim tim i plaćanje», kaže Damir Varga i navodi kako će e-Agrar omogućiti online registraciju poljoprivrednih gospodarstava, pristup i upravljanje podacima o svom poljoprivrednom gospodarstvu preko portala na dnevnoj razini od strane poljoprivrednika, online podnošenje zahtjeva za upis, izmjene i brisanje podataka iz Registra poljoprivrednih gospodarstava i zahtjeva za poticaje u poljoprivredi, uštedu vremena kod obrade zahtjeva uslijed vođenja automatske provjere formalnih uvjeta zahtjeva, kao i elektroničke obrade zahtjeva, brže odobravanje zahtjeva, bržu isplatu, ukidanje potrebe za tiskanjem i arhiviranjem papirne dokumentacije.

Problem za staračka domaćinstva

Daniel Kovačić, mlađi poljoprivrednik iz Đurđina, kaže da bi e-Agrar trebao olakšati poljoprivrednicima proces od registracije gospodarstva, pa do isplaćivanja poticaja i ostvarivanja raznih prava, ali i da postoje problemi.

»To bi bilo sve u redu da država kontinuirano izvršava svoje obveze prema korisnicima, poljoprivrednim proizvođačima, i bilo bi dobro da sa svakim novim ministrom poljoprivrede nemamo neka nova pravila. Ono što je trenutni problem jest da aktualna ministrica Tanasković ne želi nikakav kontinuitet s prethodnim ministarstvom poljoprivrede koje je vodio **Branislav Nedimović** i sve te zaostale poticaje koji stoje neisplaćeni ona ih planira isplatiti tek u malom dijelu. Kompletna agrarna politika ne zastupa interese malih proizvođača nego onih velikih. Ono što se odnosi na e-Agrar i uvođenje ovih novina jest vrlo problematično iz razloga što bi korisnici te platforme trebali biti uglavnom stariji ljudi. Ne znam kada je u ovoj državi postalo obvezno imati smart telefon, preko kojega se može uzeti ta aplikacija za e-Agrar. Zašto bi građanin ove zemlje koji ima, primjerice, 70 godina, morao imati smart telefon? Sistem je napravljen da bude prilično kompliciran i time se otežava život poljoprivrednicima da bi dobar dio njih odustao u samom startu od apliciranja na natječajima za subvencije poljoprivrednicima da bi se na proračunu za poljoprivredu ušparalo. Nemam, naravno, ništa protiv uvođenja novih tehnologija i u živote poljoprivrednika, vidimo svi da je ekspanzija kupovine novih poljoprivrednih strojeva napredovala u odnosu na nekađašnje traktore i kombajne, zaživjelo je to po selima i ljudi koriste nove tehnologije, ali nisu svi spremni na takve korake, pa ni za novi poljoprivredni informacijski sistem e-Agrar», kaže Kovačić.

Ivan Paštrović, stariji poljoprivrednik iz Sombora, kaže kako je uvođenje e-Agrara dobro, ali da treba vremena poljoprivrednicima da se prilagode.

»Većina je staračkih domaćinstava u cijeloj Srbiji, a za tri mjeseca se moraju preuzeti aplikacije kako bi se mogli ulogovati. Meni je preko šezdeset godina, dugo se bavim poljoprivredom, ali meni sve to nije jednostavno u svezi e-Agrara. Ne razumijem se toliko u tzv. pametne telefone. Znači, trebala bi neka obuka, edukacija kako bi se starijim poljoprivrednim proizvođačima objasnio postupak. Mislim da se poticaji neće brže isplaćivati, samo što neće biti papirologije. Bit će ovo problem za staračka domaćinstva, kako oni mogu znati instalirati tu aplikaciju, a natječaj se moraju pratiti, mora se na vrijeme aplicirati. Neki imaju unuke, mlađe u obitelji, ali mnogi mladi su otišli s gospodarstava. Mislim da oko trideset posto poljoprivrednika u državi nakon uvođenja e-Agrara neće dobivati poticaje zbog nemogućnosti snalaženja u digitalnom vođenju posla. Srećom, mi imamo mladog susjeda da nam pomogne», kaže Paštrović.

Kako bi ostvarili svoj elektronički identitet (registracija naloga za izdavanje parametara) poljoprivrednici moraju ispuniti sljedeće preduvjete: isključivo osobno se pojavljuju po svoj elektronički identitet; da posjeduju validne biometrijske dokumente (osobna iskaznica ili putovnica) izdana od Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije; da su navršili 16 godina života; posjeduju svoju e-mail adresu i telefone s operativnim sistemom Android ili iOS ili tablet uređaje.

Zvonko Sarić

Naši gospodarstvenici (CXXXIII.)

Od 10 ovaca do stada od 150 grla

»Volim svoje zanimanje, ali volim i ovčarstvo. Život na selu je puno lakši, pogotovo obiteljski život. Mladima bih poručila da dođu živjeti na selo ako imaju mogućnosti. Život je opušteniji iako se mora puno više raditi, ali su prednosti veće, pogotovo za mlade obitelji s djecom, u odnosu na grad«, kaže Mara Presli iz Vašice

Kada je **Mara Presli** iz Vašice upisala Tehnički fakultet u Novom Sadu, smjer grafičko inženjerstvo i dizajn, imala je san da se nakon fakulteta usavrši u tom zanimanju i ostane u Novom Sadu. Njen san se djelomice i ostvario. Završila je fakultet, počela je raditi na visokim dužnostima, ali životne okolnosti su htjele drugačije. Nakon 14 godina života u Novom Sadu Mara i njen suprug **Damir** odlučili su doći živjeti na selu. Odabir je bila kuća Damirova djeda u selu Vašica kraj Šida. Imali su svoju zemlju koju su počeli obrađivati i odlučili su se baviti uzgojem ovaca. Najprije su kupili 10 ovaca, danas ih imaju 150, a uskoro planiraju udvostručiti taj broj.

Iz Novog Sada u Vašicu

U Vašicu su došli prije sedam godina. Mara je rodom iz Morovića, a Damir iz Šida, ali korijene vodi iz Vašice. Jedan od razloga njihovog dolaska na selo bilo je i zasni-

vanje obitelji. Ubrzo im se rodio sin **Matej**, a četiri godine kasnije dobili su trojke: **Eleonoru**, **Marka** i **Andreju**.

»Kada smo se suprug i ja preselili u Vašicu, prioritet mi je bio psihički se odmoriti. Fokusirali smo se na osnivanje obitelji. Kada se Matej rodio, razmišljali smo čime ćemo se baviti. Iako sam odrasla na selu, nisam znala raditi seoske poslove. Ujna mi je pokazala kako se obrađuje vrt, a budući da je moj djed imao ovce, zavljela sam ih uz njega i poželjela se baviti time. Posao smo pokrenuli uz pomoć vlastitih sredstava. Prije šest godina kupili smo 10 umatičenih ovaca i dobili povrat od države od 50 posto. Tako je sve krenulo«, kaže Mara i dodaje da se uzgojom ovaca počela baviti isključivo iz ljubavi.

»Ušli smo u taj posao malo nespremni. Imali smo želju baviti se uzgojom ovaca, a kada smo posao razradili i povećali broj grla, rodile su nam se trojke. Bilo je teško uskladiti obveze oko četvero djece i posla, pogotovo što sam bila sama. Moj suprug se bavi prijevozom i 15

godina radi u austrijskoj tvrtki. Tri tjedna je na putu, a tjedan dana je kod kuće. Najteže mi je kad trebam ovcima osigurati hranu: djetelinu i soju. Trebamo više od 3.000 bala sijena. Tada zovem susjeda u pomoć, a oko djece mi majka pomaže.»

Obaveza u seoskom domaćinstvu ima mnogo, a Mara kaže da joj je dan prekratak da bi obavila sve što bi željela. Ipak, uz dobru organizaciju, uspijeva uraditi sve. Ustaje u 6 sati kada priprema i vodi djecu u vrtić. Za to vrijeme njezina majka nahrani ovce, a ona po povratku kući priprema ručak, radi domaće zadatke sa starijim sinom i obavlja kućanske poslove u pokretu.

»Poslije toga odlazim kod ovaca. Tamo budem sat-dva i onda spremam sina u školu i odlazim po mlađu djecu u vrtić. Kada se vratim kući, mama čuva djecu, a ja sam s ovcima do 17 sati. Nahranim ih, pa nahranim kokoši, pse, zapalim pušnicu i nakon toga do 19 sati provodim vrijeme s djecom. Onda ih okupam i uspavam. Poslije toga opet odem kod ovaca provjeriti je li sve u redu i tek onda idem spavati«, kaže naša vrijedna sugovornica.

Tijekom proteklih godina Mara je naučila jagnjiti ovce, davati im injekcije i vitamine, prebacivati ovce iz tora u tor, ali i obavljati sve papirološke poslove.

»Budući da smo kupili umatičene ovce, to uključuje i rad s matičnom službom i zahtijeva puno papirologije. Najprije smo prodavali umatičene ovce, jer smo jedino tako mogli dobiti državne potpore. Međutim, prodaja je bila teška. Kada smo kupili ovce, država je po grlu davala 7.000. dinara. Iste godine mijenja se zakon i propisuje da se mora imati 30 umatičenih ovaca. Ove godine smo predali zahtjev za poticaje i sada čekamo.«

Plan proširenja stada

Cijena po kilogramu je 500 dinara, što je prema Marinim riječima, dobra cijena.

»Ovce prodajemo preko oglasa, a stalne kupce nemamo. Kad bih ih prodavala pečenjarama u većim gradovima, imala bih veću zaradu. Budući da su djeca porasla, u planu mi je da i to pokušam. Čekamo kupce i nikada ne znamo kada će biti prodaja. Kada se prodaje po kilogramu, imamo određenu zaradu. Velika olakšica nam je i što se bavimo poljoprivredom. Jedan dio kultura koristimo za ishranu ovaca, a drugi dio prodajemo. Što se tiče ishrane ovaca, imamo dovoljno hrane, ali kad bismo živjeli isključivo od uzgoja ovaca, kad moj muž ne bi radio, ne bismo se mogli izdržavati.«

Obitelj Presli je početkom prošle godine htjela odustati od uzgoja ovaca budući da se mali broj ljudi javljao za kupovinu ili su oni koji su zvali nudili vrlo nisku cijenu. No, odlučili su nastaviti s poslom. »Trenutni kapacitet ovčarnika je za 300 grla. Do tolikog broja želimo i povećati njihov broj. Planiramo kupiti novi traktor i mehanizaciju uz pomoć koje bismo mogli čistiti halu. Sada to radimo ručno. Također, planiramo napraviti čardak i skladište za hranu, jer nam je drugi dio hale potreban za ovce«, navodi naša sugovornica i dodaje da joj nijedan posao nije stran i da često i sama uz pomoć ubodne testere i bušilice sama pravi jasje i ograđuje.

Najteže joj je što najmanje vremena ima za sebe i što suprug nije kući. Lani su bili sedam dana na moru, a njena majka je brinula o ovcima.

»Mnogo bi mi značilo da je suprug tu. Mama mi pomaže, ali djeci nedostaje otac i da je stalno kući, dio poslova bi on radio. Ali još se nisu stvorili uvjeti da se vrati, a njegova plaća nam sad puno znači.«

U vrijeme kada sam posjetila Maru, Damir je bio doma. Kako nam je rekao, ima želju vratiti se i biti sa svojom obitelji, ali trenutno si ne može priuštiti taj rizik.

»Bez moje zarade ne bismo mogli opstati. Nije lako kad mlad čovjek dođe na selo i počne od nule. Puno radimo, ali se često pitamo isplati li se sve to. U planu nam je da povećamo broj grla kako bih, ukoliko bi posao dobro išao, mogao napustiti posao, doći kući i biti zajedno s njima. Ali nitko od nas ne zna što će biti sutra. Puno sredstava treba uložiti, a upitno je hoćemo li to uspjeti vratiti i hoćemo li moći od toga živjeti, jer u današnje vrijeme ništa nije sigurno. Još uvijek si ne mogu priuštiti da ostanem bez posla. Imamo četvero djece i treba im puno toga osigurati«, navodi Damir.

Unatoč svim poteškoćama, za sada ne žele odustati od uzgoja ovaca i života na selu koji, pogotovo djeci, pruža niz prednosti ljepšeg odrastanja.

»Nije mi žao što sam se vratila na selo. Posao za koji sam se školovala mogu raditi i od kuće. Trenutno je to neizvodljivo zbog nedostatka vremena. Kad se suprug vrati kući, ja ću raditi svoj posao. Volim svoje zanimanje, ali volim i ovčarstvo. Život na selu je puno lakši, pogotovo obiteljski život. Mladima bih poručila da dođu živjeti na selo ako imaju mogućnosti. Život je opušteniji iako se mora puno više raditi, ali su prednosti veće, pogotovo za mlade obitelji s djecom, u odnosu na grad«, kaže na kraju razgovora naša sugovornica.

S. D.

HGU Festival bunjevački pisama raspisuje NATJEČAJ

za skladbe koje će biti izvedene
na 23. Festivalu bunjevački pisama

Festival će biti održan 24. 9. 2023. u Subotici. Temeljna svrha ovoga festivala je promocija i popularizacija nove bunjevačke pisme i poticaj svima, a osobito mladima kako bi sami pridonijeli očuvanju i unaprjeđenju kulturne baštine svoga roda i naroda.

PROPOZICIJE NATJEČAJA:

1. Tekst i glazba trebaju predstavljati život i običaje bačkih Bunjevaca – Hrvata;
2. Tekst pjesme mora biti pisan ikavicom ili ijekavicom;
3. Pjesma može imati 3 ili 4 strofe;
4. Dužina pjesme je od 3 do 5 minuta;
5. Note (melodija, akordi) i tekst treba dostaviti u 2 primjerka;
6. Uz tekst i melodiju obvezno dostaviti i demo snimku;
7. Radovi prethodno ne smiju biti izvođeni (premierno izvođenje);
8. Jedan autor može dostaviti najviše 3 skladbe;
9. Primljeni radovi se ne vraćaju;
10. Radovi se šalju pod šifrom, a rješenje šifre (ime, prezime i adresa autora i kontakt telefon) mora biti u posebnoj, zatvorenoj kuverti;
11. Nakon odabira najboljih radova, stručna komisija će autore izvijestiti o rezultatima;
12. Festival se organizira isključivo na volonterskim principima, te se radovi neće honorirati;
13. Autor skladbe koja je odabrana za izvedbu na festivalu samim njezinim slanjem daje svoj neopozivi pristanak da se skladba studijski snimi, izda na nosaču zvuka, video zapisu radi popularizacije festivala i objavi putem društvenih mreža.

Natječaj je otvoren do 31. 5. 2023.

Skladbe slati na adresu: Vojislav Temunović, Skerlićeva 17, 24000 Subotica; HGU FBP, Lajosa Joóa 4/a, 24000 Subotica; ili na mail hgu.fbp@gmail.com s naznakom: ZA 23. FESTIVAL BUNJEVAČKI PISAMA.

Šokačka večer u Vajskoj

VAJSKA – HKU *Antun Sorgg* iz Vajske organizira *Šokačku večer* u subotu, 4. veljače, u restoranu *Bački dvor* na jezeru Provala. Cijena ulaznice u koju je uračunata večera, neograničeno piće i bogata tombola je 2.500 dinara. Goste će zabavljati tamburaški sastav Šumarskog društva iz Vinkovaca. Nastupit će i gajdaš **Tomislav Livaja**, a bit će priređena i revija šokačkih nošnji. Informacije i rezervacije na brojeve telefona: 060/577-55-21, 063/765-00-42 i 062/203-256.

Prelo na salašu u Đurđinu

ĐURĐIN – HKPD *Đurđin* i župa sv. Josipa Radnika organiziraju pokladnu manifestaciju *Prelo na salašu* koje će biti održano u nedjelju, 5. veljače, s početkom u 18 sati u župnoj dvorani u Đurđinu. Za dobru zabavu bit će zadužen ansambl *Ruže* iz Subotice. Cijena karte je 500 dinara, i u nju je uračunato neograničeno piće, slane kiflice i fanki. Karte će se naplaćivati isključivo na ulazu u dvoranu.

Mačkare u Golubincima

GOLUBINCI – HKPD *Tomislav* iz Golubinaca organizira 18. i 19. veljače pokladnu manifestaciju *Mačkare – premunduren dani*. Prvog dana manifestacije, u subotu 18. veljače, na programu je pokladno jahanje ulicama Golubinaca koje počinje u 12 sati. Sutradan, u nedjelju, 19. veljače, na ulicama Golubinaca bit će održan Karneval, s kostimiranim sudionicima, a početak ovog programa je u 14 sati. Zainteresirani za sudjelovanje na karnevalu mogu se javiti upravi udruge *Tomislav* (kontakt telefon: 062/742-045).

Šokačko prelo u Beregu

BEREG – HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević* iz Brega organizira *Šokačko prelo* koje će biti održano u subotu, 18. veljače, u mjesnom Domu kulture, s početkom u 19 sati. Ulaznice se prodaju po cijeni od 2.300 dinara u što su uračunati jelo i piće za cijelu večer. Goste će zabavljati tamburaški sastav *Mesečina*. Za informacije, rezervaciju i kupovinu karata javiti se u inbox na Facebook stranici udruge.

Pokladni bal u Plavni

PLAVNA – Rimokatolička župa sv. Jakova apostola i HKUPD *Matoš* iz Plavne organiziraju manifestaciju *Pokladni bal* u subotu, 18. veljače, u Vatrogasnom domu, s početkom u 19 sati. Cijena ulaznice u koju je uračunata večera i piće je 1.500 dinara. Informacije i rezervacije na brojeve telefona: 062/244-974 i 060/069-34-07.

Pokrajinski natječaji za kulturu

NOVI SAD – Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama raspisalo je sedam natječaja, među kojima i Natječaj za financiranje – sufinanciranje projekata od značaja za kulturu i umjetnost nacionalnih manjina – nacionalnih zajednica u AP Vojvodini u 2023. godini. Ovim natječajem financiraju se projekti u područjima zaštite nematerijalne kulturne baštine i suvremenog umjetničkog stvaralaštva i nakladničke djelatnosti na jezicima nacionalnih manjina u ukupnom iznosu od 20 milijuna dinara. Rok za podnošenje prijava je do 27. veljače 2023. godine.

Prvo prelo u Somboru, kulturno-prosvjetni rad u Beregu

28. siječnja 1926.

– Neven donosi dopis iz Sombora (**Josip Palić**) gdje piše da je pod četverogodišnjim predsjedništvom **Antuna (Tonike) Bošnjaka** *Bunjevačko kolo* (Sombor) napravilo dug od 17.000 dinara. Dopisnik u nastavku tvrdi da je Društvo zapalo u nered nakon povlačenja Josipa Palića s položaja predsjednika: »A u rodbini Tonike Bošnjaka nema sposobne osobe za to mjesto i zbog toga Tonika Bošnjak i drugovi stalno trčkaraje ulicama Sombora i hvataje poput šintera ljude za predsjedništvo u Bunjevačkom Kolu«.

Iz Sombora i okoline

Stečaj na predsjedničko mjesto Bunjevačkog Kola u Somboru.

U 23. broju Hrlapa izašli su Bošnjakovi jednom vijest, da će se na velikoj skupitini 2. veljače odlučiti, ako ima više pristalica u B. Kolu Bošnjak i Palić.

Pošto potpisani su svojim pristalicama ne će učestvovati na velikoj skupitini B. Kola, niti će ostati članovi istog, nema nikakvog temelja gore lažirana vijest.

Što više prislušan sam zbog ponašanja Bošnjakova tužil sudu g. Antuna Bošnjaka, Ivana Bošnjaka i Josipa Firana zbog klevete gdje će se dokazati, da je pomeno društvo od 600 članova, pod četverogodišnjem predsjedništvom g. Antuna Bošnjaka steklo 17000 Din. duga, a da je pod mojim predsjedništvom za godinu dana i samo se 150 članova pomeni dug potpuno isplaćen.

Da nadležne nadzore suditi

29. siječnja 1937. – *Subotičke novine* pišu da će 7. veljače Hrvati u Somboru održati u hotelu *Sloboda* svoje Prvo veliko hrvatsko bunjevačko prelo. Za Prelo vlada veliki interes u svim mjestima gdje žive bačko-baranjski Hrvati. Očekuje se dolazak preko 200 Subotičana pod vodstvom narodnog zastupnika **Josipa Đide Vukovića** i odvjetnika **Mihovila Kataneca**. Iz Lemeša dolazi 40 osoba sa svojom glazbenom bandom. Šokci će se pojaviti u narodnim nošnjama.

30. siječnja 1926.

– *Hrvatske novine* pišu da je **Antun Bošnjak** bez znanja predsjednika *Bunjevačkog kola* (**Ivana Palića**) i izvršnog odbora »somborske bunjevačke stranke« (frakcija Vojvođanske pučke stranke) sastavio listu od 30 općinara, tj. Bunjevaca koji bi ušli u somborsku gradsku skupštinu.

Iz Sombora.

Gospodin
Urednik Hrvatskih Novina
Subotica.

U 3. broju Vieg o. lista od 16. januara o. g. na 2. strani u 4 om stupcu pod naslovom „Dopis iz Sombora“ plasirane su o meni neke neistinite vesti, i molim Vas, da u smislu zakona o štampi izvolite otkloniti sledeću ispravku:

Ne stoji da sam ja ikada postavljen, ili da je ikada većano o tome, da obdržavam sa partijskom kasom, kojoj je bilo 70.000 dinara. Partija ima svoga blagajnika, koji rukuje sa partijskim novcem, pa ako se to poziva da obdržavam, ima to da meni blagajnik a ne ja, koji nikad nisam nista imao sa partijskim novcem. Ne stoji ni to, da ja u partijskoj kasi bilo 70.000 dinara, jer po mom znanju posle izbora se nije naplaćivala ni članarina, pa

Lista je zamišljena kao polazni osnov za pregovore s Narodnom radikalnom strankom oko pravednijeg sudjelovanja bunjevačkih Hrvata u upravi Sombora.

31. siječnja 1939. – *Obzor* piše da je u domu *Bunjevačkog kola* (Sombor) održana dobro posjećena konferencija. Predmet konferencije bila je reorganizacija rada omladine. Predloženo je da omladinski odsjek osnuje pjevački zbor, diletantsku sekciju, tamburaški zbor i čitaonicu. Nakon toga izabrana je nova uprava: predsjednik **Stipan Stolišić**, zamjenik **Ivan Matarić**, blagajnik **Đuro Aničić**, blagajnik **Miho Kohut**, zamjenik **Ivan Bošnjak**.

1. veljače 1902. – *Neven* piše da je 19. siječnja u Gradini (Sombor) održano Gradinsko prelo ili proštenje sv. Antuna. Prelo je »tako sjajno bilo, da je sve očekivanje nadmašilo«. Topovi su pucali istoga dana navečer i sutradan ujutru, kada je u Gradinu došao kapelan **Bolto Agatić** radi posvećivanja tamošnje škole.

1. veljače 1928. – *Dom* piše da je mjesni odbor Hrvatske seljačke stranke u Monoštoru svečano proslavio božićne i novogodišnje blagdane 1927. Proslava je protekla u velikom slavlju i mnogobrojnim sastancima. Sastanci su održavani u kućama blagajnika **Josipa Šimunova**, odbornika **Mate Pejaka** i **Marka Pavoševa**, te čiča **Antuna Periškića**. Ukratko, u 6 dana održano je 9 uspješnih sastanaka.

2. veljače 1940. – *Subotičke novine* pišu da je u osnovnoj školi u Beregu sagrađen svinjac pored bunara, iz kojega piju vodu stotinu djece. Tako je izravno ugroženo zdravlje učenika. Štoviše, krmača je zatvorena u komoru, koja leži pored hodnika učione. »Tako i krmača ide istim hodnikom s kojim i učenici«, zapaža člankopisac. List ujedno podsjeća na zakon o narodnim školama, koji jasno propisuje da školska dvorišta služe za igranje djece, a ne za odgoj svinja.

3. veljače 1946. – *Hrvatska riječ* piše da je tijekom prosinca 1945. i siječnja 1946. kulturno-prosvjetni rad u Beregu bio veoma aktivan. Održano je niz priredbi, predavanja, usmenih novina. Osim toga, objavljeno je 24 broja zidnih novina za dva mjeseca u Hrvatskom kulturnom domu, Omladinskom domu, Domu Antifašističkog fronta žena i Domu pionira. Narod je pratio i raspravljao predavanja o Zakonu agrarne reforme i nacrtu ustava. Održan je i zbor agrarnih interesenata.

Monografija 50 godina ljubavi slikara Ivana Balaževića

Godine, egzistencijal, prezime

Čikerija... Mir je! I ja... Zime su naših zadovoljstava u tijeku. I tišine spokoja! Traju ona i one i kad snijega nema, kao u ove zime. Ili kad ga se zatiče tek u tragovima. Kao i u sjećanjima što su sadržaji onih dragih a dalekih, koji su, istina ne često, prolazili ovom kućom na *mrginju*. Pa ipak, ozarenih lica, i to broja ne maloga zbog draži iskustava onog *kadgodašnjega*, koje ovaj salaš, unatoč svemu i makar krnje, uspijeva još sačuvati. *Zidan šporelj, parasnička peć, mirise vodom orošene zemlje i cigalja u litnjoj kujni, zamagljena cakla na pendžerici, krevet na drvenice, rapav kreč na blago popucanim zidovima, paučina garava od prava po ćošama, na astalu svića gori s plamenom koji uvijek vuče gori, tepcija krumpirače, labošćica s kiselim kupusom ukiseljenim u kasnu jesen, oznojan bokal kevedinke...* I žamor od divana razgaljene čeljadi. K'o da je prelo. Ili mir od nijemosti onih svladanih samostima. K'o da je bdijenje.

A *falilo je tunja*. I onda. I sad. Da diskretno *zamriše*... Uvijek nešto nedostaje. Život, očito, računa na nekakve, recimo to tako sada, strukturalne slabosti ili, bolje, manjkavosti, pomislih. Ono nedostajuće, uvijek je tu. S nama. Hladno je i vani i *unutri*, ali ne bridi zimoća. No, ne zbog

toga. Vatra drva od *dračovi* panjeva teško svojom glasnom, pucketajućom toplinom nadomješta ohlađenost davno grijanih zidova. Pustoši samoća i lednost zbori zimama ovdje na Čikeriji.

Velebno i raskošno!

Listam nanovo Monografiju slikara **Ivana Balaževića**, Tavankučanina s adresom u Novom Vinodolskom. Dobih je ljetos. Izdanu u povodu njegovih 50 godina slikanja. Držim je na Čikeriji. Tamo *di joj je i misto*. Izdao ju je sam! Sam samcat! A zašto bi drugi, pitam se!? Čitam i gledam. Kada sam na *mrginju*. Lagano je listam. Iz navika druženja s knjigama, valjda. I *gustiram* o viđenom i pročitano. A mislim o svemu tom u našem i oko našeg Tavankučanina i kad nisam na *mrginju*. Užitek i radosti su to pravi...

Najznačajnija osobnost i najrespektabilniji likovni opus među našim suvremenim likovnim umjetnicima! Ivan Balažević! 50 godina već stvara, odzvanja, jer nije malo. Slika, crta, dizajnira, grafički oblikuje, likovno uređuje, ilustrira, scenografira... Sumarno u pluralnim a tek, zbog mnogoća svega, izabranim, očito najefektnije izvedenim, vizualnim ostvarajima objavljeno je ovdje. Velebno i raskošno! Opremljena je, naime, s brojnim fotografijama njegovih slika i drugih mu likovnih artefakata, među kojima zatičem olikovljeno gdje koje i moje poetsko djelce. Gdje gdje zatičem i svoje napisane retke, a *prodivanismo* vremenom gotovo bez broja. Djelić sam cjelina, osviještim često nekako obradovan.

»Osjećaj za trenutak i mjesto«

Kao, uostalom, i svatko što je. Uvijek smo tek djelići većih cjelina! Istina, zasebni, neponovljivi i nesvodljivi na druge. Ali djelići! Slično kao što su to tren, točka, linija, ploha, slovo, glas, riječ... i naši životi su djelići Onog stvorenog sve do u beskraj. No, to je jedino i isključivo tako ukoliko smo fokusirani, tako i *triba*, samo na doživljaje i iskustva vlastitosti. Bez preferencija za posjedovanja drugoga i dalekoga! Jer, kako kaže mudro naš slikar Ivan, u umjetnostima, koje primarno referiraju na takav život i takav svijet, »prostrano ne znači mjeru nego osjećaj za trenutak i mjesto. Tamo ništa nije isparcelirano na vlasništvo i interese, tamo se ne može posjedovati ništa i nikoga. Može se samo prepoznati i izabrati i to je krajnja mjera posjeda, mjera nedostupna mnogima«. Ko amen je ovaj iskaz stamen! Govori o umjetnostima, a priča o životima!

Naslovljena je krajnje jednostavno *50 godina ljubavi – Balažević*. Ne može manje! Vrijeme, način i osobnost! Godine, egzistencijal, prezime! Trajanje slikara Ivana! I

ne može više! I mora onda ječiti cijela knjiga ne toliko zbog graja savršeno zgotovljenih prizora predjela, ljudi, predmeta, neodređenih detalja u veleskladnom risu boja u Ivanovim slikama koliko zbog pogođenosti naslova sa sadržajem naslovljenoga! Jedan je na jedan malim brojem riječi pokriveno sve ono, a toga nije nimalo malo, što se htjelo reći! Bit se otkriva u prostotama malenoga. Samo sretnici znaju tako imenovati, tako govoriti, tako svoj svijet oko sebe slagati...

Obojani prav

Listam, kažem i mislim, nanovo je. Gledam kroz djelomice zaleđenu pendžericu i na šumu koja se krči u daljini. Dračova je i ona. Nestaju polako naši svjetovi... A s njima i uzdasi nataloženih patnji i proplamtaji sreća! U nepovrat, čini se, odlazi sve! Pogled mi se s nestajućeg svijeta vraća na Ivanove slikovne sadržaje objavljene u Monografiji. O izboru je, ponavljam opet, njegovih slika dakako samo riječ. Iz 20-ak ciklusa, od kojih je najviše u tehnici pastela. Taj obojani prah, koji kao da mu je predodređen prvim prahom: onim zlatno-žutim Ivanovim *pravom* tavankutskog *piska*. I grafičkih ciklusa ima više od zastupljenih. Izbori računaju i na otpadnost, zaključim dok gledam! Tako to bude u životu.

Čitam po nekoliko puta već prateće tekstove uz fotografije slika – i izvadke

iz kritika najrenomiranijih likovnih kritičara (akademici **Paljetak**, **Fabrio**, zatim drugi prvaci **Valušek**, **Stojević**, **Vesna Krmpotić**...) i Balaževićeve efektne refleksivne minijature i riječi drugih pjesnika, među kojima i onih iz zavičaja mu (**Sekelj**, **Kopunović**, moja malenkost) i one faktografske provenijencije (životopis, gust i bogat inače, a počinje rođenjem u Tavankutu 1949.), kao što su i popis samostalnih i izbor iz skupnih izložaba – Subotica bolno rijetko se spominje, jer su nas razdvajali dugo i tvrdo i uspješno; i popis nagrada – bez ijedne iz zavičaja (tu zastanem, čudim se često nad tim mjestima, jer ovdje zrcalno u jasnoći ponovno vidim svu tragiku odsuća svih priznatosti!); duge popise autora napisa o likovnosti mu, među kojima ponovno čitam znana imena znanih mi osoba iz grada nam – **Duranci**, **Šram**, **Perušić**, **Isakov**, **Sekelj**, **Kopunović**... (začudno zamjećujem kako izostaju imena **Kopilović** i **Miković**, vjerujem ne slučajno); u izboru samo isto donijeti su popisi dizajnerskih projekata, oprema knjiga, »nenaručenih plakata«, naljepnica i stripova, zatim ilustracija i karikatura, djela iz heraldike i logotipa, scenografije... Mnogo, a nenatrpao! Djelići cjelina! Mjere i sklada u Ivana baš ne manjka!

I razmišljam, nanovo ću reći, i čitam lagano, listam i od kraja i od početka i sa sredine ove zime na Čikeriji, registriram grafičke detalje, fotografije iz mladosti ali i starosti, žive su i preda mnom neke, prepoznajem neke prostore koji su ga određivali – jer prostori nisu samo ishodišta, oni su značajnija odredišta (svjedoči to izvanredno i slikar Ivan kroz jedan broj ciklusa!), pratim logiku strukture, nastojeći otkriti ponore koncepta *50 godina ljubavi* – **Balažević**. Knjiga slikara? Ili knjiga o slikaru? Je li to prikaz Ivanova života? Ili je riječ o zrcalima Balaževićeve ljubavi? Da nije istost i ovdje na djelu? Možda je njegov život uistinu zadavljen ljubavlju? Slikarova ljubav za slikama? Slike kao ljubav života? I cijeli onda zov života u 50 godina gotovo u punini ostvaren? Slika kao život? Život kao slika? Na koncu, čini se, svejedno je. Jer biti porobljen ljubavlju je bit!

Tomislav Žigmanov

Predstava KTK-a *Avaške godine* u Narodnom kazalištu Subotica

Lipa, čista, bila RIČ na profesionalnoj sceni

Književno-teatarski kružok (KTK), koji djeluje pri Hrvatskom kulturnom centru *Bunjevačko kolo*, izveo je svoju predstavu *Avaške godine*, po tekstu **Milovana Mikovića**, a u režiji **Nevene Mlinko**, na sceni *Jadran* Narodnog kazališta Subotica, u nedjelju, 29. siječnja.

Otkako je postavljena prije tri godine, ovo je šesta izvedba *Avaških godina*, nakon tri u *Bunjevačkom kolu*, te dvije gostujuće – u Hrvatskom kulturno-umjetničkom društvu *Vladimir Nazor* u Somboru, te na XIV. *Danima hrvatskog teatra* u Vitezu (BiH) u listopadu prošle godine.

Posljednju izvedbu u subotičkom Narodnom kazalištu, odigranu izvan »domaćeg terena«, njezina redateljica te ujedno i voditeljica KTK-a Nevena Mlinko, ipak ne doživljava kao gostujućom:

»Mali je broj izvedbi u dužem razdoblju, a svaka je u posebnom sjećanju i za nas ima specifičan značaj: kao izazov, kao druženje, kao (samo)prepoznavanje i razvijanje. Divno je vidjeti kako se glumci i njihovi karakteri kroz tri godine nijansiraju i napreduju. Posljednju izvedbu u Narodnom kazalištu u Subotici ne znam trebamo li svrstati u gostovanje. Osjećali smo se bolje nego 'doma', u matičnoj ustanovi našeg centra, jer profesionalno kazalište osigurava sve uvjete potrebne za lakšu i bolju realizaciju te puniji doživljaj, kako kod izvođača tako i kod publike. Naravno, u svemu tome smo se odlično osjećali! Na umjetnički, dostojanstven, točan, višestruko kvalitetan način smo prikazali svoj rad, ono što jesmo, te se otvorili za širu, subotičku publiku«.

Nevena Mlinko ujedno ističe kako im je želja ovu, kako navodi, autentičnu dramsku priču bačkih Hrvata predsta-

viti u Hrvatskoj te izražava nadu da će se to dogoditi ove godine.

Jednu od glavnih ulogu, iako se može reći da je nosi gotovo svaki glumac u ovoj predstavi, tumači **Vedran Peić**, koji za naš tjednik prenosi svoje dojmove o samom komadu, svojoj kao i ulozi svih ostalih likova i sudionika u njemu:

»Ako uzmemo perspektivu jednog amaterskog glumca, koji bi uz pomoć vlastitih vještina trebao dočarati tu robnu svakodnevicu, prolaznost tradicije, kulture, običaja, vrijednosti, osciliranje u primjesama svjetla i mraka, odnosno života i smrti u godinama koje su avaške, onda se može reći da je to bio kompliciran i fantastičan izazov. Svaki član sekcije, bio glumac, tonac ili tehničar svjetla, morao je tražiti način kako da kompletira jednu tešku tematiku punu emotivnog naboja, osobnih preispitivanja, korespondiranja s arhaičnošću teksta, koja je umnogome pridonijela magičnosti *Avaških godina*. Na koncu, ponosni smo na cijeli projekt, ali ono što će ipak ostaviti najveći dojam jesu te niti koje smo svi, računajući i publiku, probudili i ispleli u nutrini vlastitog bića prožimajući se s Mikovićevim tekstom i nadajući se da neće doći dan kada se više neće čuti nijedna jedina čovičanska RIČ. Onako lipa, čista, bila, uštirkana, ko ispod roljke«.

Osim *Avaških godina*, glumačka ekipa KTK-a do sada je izvela i predstavu po tekstu **Petka Vojnića Purčara** *Salon mame Tereze*, s kojom bi, kako navodi Nevena Mlinko, ove godine voljeli nastupiti na Smotri amaterskih pozorišta Srbije. Osim toga, u narednom periodu u planu su manji nastupi glumaca KTK-a, što u okviru promocije talenata njihovih članova, što kroz suradnju s drugima.

I. Petrekanić Sič

Dvobroj časopisa *Nova riječ* za 2022. godinu

Bogat sadržaj desetog godišta

Dvobroj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* (1 – 2) za 2022. godinu na blizu 350 stranica donosi raznolik i bogat sadržaj, obogaćen grafičkim prilozima **Darka Baštovanovića** iz Petrovaradina. Deseto godišće *Nove riječi* tematizira kako suvremenu produkciju tako i bogatu književnu i umjetničku baštinu.

U prvoj cjelini pod nazivom *Hrvatsko pučko pjesništvo 'Lira naiva'* **Katarina Čeliković** piše o pokretu hrvatskih pučkih pjesnika u Vojvodini, uz dvadesetu obljetnicu njegova djelovanja, stavljajući u taj kontekst prvu antologiju hrvatskoga pučkog pjesništva u Srbiji.

Iz suvremene književne produkcije čitamo novu poeziju **Jasne Melvinger** i dvije nagrađene kratke priče na natječaju hrvatskoga duhovnoga književnog stvaralaštva **Stjepan Kranjčić** autora **Tomislava Žigmanova** i **Lajče Perušića**.

Književna susretanja

Za rubriku *Književna susretanja* **Darko Baštovanović** priredio je izbor iz pjesništva dobitnika *Branckove nagrade* u Srbiji u posljednjih deset godina te tako prikazao recentno srpsko pjesništvo (2011. – 2021.).

U ovom dvobroju čitamo o đakovačkom književnom prostoru iz pera **Tatjane Ileš**, koja piše o imaginaciji panonskog prostora u prozama **Adama Rajzla**, a **Mirko Čurić** u tekstu *Definiranje nepostojećeg konteksta* piše o *Liturgovim boljim danima*, zbirci pjesama svećenika **Luke Vincetića**.

U povodu 150. godišnjice rođenja **Antuna Gustava Matoša** *Nova riječ* donosi rubriku *U susret 150. obljetnici rođenja A. G. Matoša*. **Lajčo Perušić** u zamišljenom razgovoru s Matošem čitatelja upoznaje sa životom ovoga hrvatskog pjesnika i njegovim stvaranjem te kroz tekst naslovljen *Matoševo sjećanje za budućnost* ukazuje i na njegovo bunjevačko-šokačko-srijemsko podrijetlo.

Iz građe hrvatske književnosti u Vojvodini čitamo igrokaz Starčevca **Miše Brajca** *Na Badnje večer* objavljen u *Seljačkoj prosvjeti*, glasilu Seljačke sloge, 1928. u Zagrebu.

Stalna rubrika *Kritička iščitavanja hrvatske književnosti u Vojvodini* donosi radove **Vladimira Nimčevića** *Mladi*

hrvatski književnici između dvaju svjetskih ratova u Subotici, **Dalibora Mergela** *Prinosi proučavanju pučkog pjesništva starčevačkih Hrvata u prvoj polovini XX. stoljeća*, a **Zlatko Romić** autor je teksta *Didino novo ruho* – Uz ediciju *Izabranih djela Balinta Vujkova*.

Tragovi umjetnika

Tragovi umjetnika rubrika je posvećena dvojici vrsnih hrvatskih umjetnika, čije su obljetnice obilježene tijekom 2022. godine. **Tatijana Garelić** svojim tekstom predstavlja utemeljitelja modernog hrvatskog kiparstva **Roberta Frangeša Mihanovića** rođenog prije 150 godina u Srijemskoj Mitrovici, a **Ljubica Vuković Dulić** piše o su-

bottičkom slikaru **Gustavu Matkoviću** o njegovoj 100. obljetnici rođenja.

Hrvatska knjiga u 2021. godini nova je rubrika kojom se otvara prostor aktualnoj književnoj produkciji u Hrvatskoj i produkciji Hrvata u Srbiji s ciljem predstavljanja književne scene, one koja ima svoj izgrađen sustav i one koja pokazuje vitalnost usprkos nedostatka takvog sustava. Stalni suradnik *Nove riječi* **Neven Ušumović** piše o aktualnoj književnoj produkciji u Hrvatskoj, a **Nevena Baštovanović** prikazuje knjišku produkciju Hrvata u Srbiji 2021. – 2022. rađenu za *Dane hrvatske knjige i riječi* – dane **Balinta Vujkova** u Subotici 2022.

U cjelini *Čitanja književne produkcije*, *Nova riječ* donosi 25 prikaza knjiga suvremenih književnih i publicističkih naslova. Suradnici časopisa u ovoj rubrici su: **Darko Baštovanović**, **Davor**

Bašić Palković, **Ivana Andrić Penava**, **Nevena Baštovanović**, **Klara Dulić Ševčić**, **Zlata Vasiljević**, **Sonja Periškić Pejak**, **Vojislav Temunović**, **Marko Tucakov**, **Neven Ušumović**, **Zoltan Sić**, **Nela Skenderović**, **Ljubica Vuković Dulić**, **Spasoje P. Hajduković** i **Vladimir Nimčević**.

Kulturno-društveni dokumentarij (prosinac 2021. – studeni 2022.) završno je poglavlje *Nove riječi*, koje je zabilježila **Bernadica Ivanković**.

(ZKVH)

Budimo svjedoci istine

Obraćenje sv. Pavla, zaštitnika Subotičke biskupije, proslavljeno je na sam blagdan, 25. siječnja u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske. Trojezično misno slavlje predvodio je novi apostolski nuncij u Srbiji i nadbiskup mons. **Santo Rocco Gangemi**, a uz njega su koncelebrirali nadbiskup Beogradske nadbiskupije mons. **Ladislav Német**, biskup Srijemske biskupije mons. **Đuro Gašparović**, biskup Grkokatoličke eparhije sv. Nikolaja mons. **Djura Džudžar**, savjetnik Apostolske nuncijature mons. **Simon Bolivar Sanchez Carrion** i pedesetak svećenika.

Na početku misnoga slavlja dragog gosta kao i sve nazočne pozdravio je dijecezanski upravitelj Subotičke biskupije mons. **Ferenc Fazekas**.

Apostolski nuncij mons. Santo Rocco Gangemi, koji je u Srbiju došao prije dva mjeseca, izrazio je radost zbog ovoga euharistijskog slavlja koje mu je prvo izvan Beograda.

U homiliji (na latinskom) koja je prevedena na hrvatski i mađarski jezik nuncij je govorio o sv. Pavlu kao gorljivom vjerniku koji je, kako je rekao, jednog neočekivanog dana, na neočekivanom putu, u neočekivanom trenutku u potpunosti promijenio svoj život.

»Promijenio ga je u odnosu prema drugima, osobito u odnosu prema kršćanima koje je prije progonio, promijenio ga je u odnosu prema onima koji su ga slijedili u njegovim pothvatima kažnjavanja onih koji su se udaljili od Mojsijevog i otačkog nauka, promijenio ga je u odnosu na one koji su s njim bili na putu u Damask i koji su primijetili da se nešto dogodilo, i to čudnovato veliko, ali nisu čuli poruku, niti su izravno spoznali što mu je bilo objavljeno«, istaknuo je nuncij i između ostaloga pojasnio kako Pavao zaslijepljen izvana, ali rasvijetljen iznutra, razumije Božju volju o njemu samome, a ona nije da on progona kršćane, to je samo posljedica, nego je ona da naviješta i širi ime Isusovo i njegovo evanđelje.«

Završavajući homiliju, nuncij mons. Gangemi se vratio zbornoj molitvi misnoga slavlja, koja nas sve poziva da

po primjeru svetog Pavla budemo svjedoci istine i da uvijek hodimo putem Evanđelja.

»Jao nama ako bismo smatrali da ovaj današnji poziv više nije aktualan i potreban, jao nama ako se zatvorimo u besplodno kršćanstvo u kojem nema oduševljenja, jao nama ako pomislimo da više nije potrebno evangelizirati. U našem današnjem zapadnom društvu vjerojatno trebamo više svjedoka nego u prošlosti, te dosljednosti u vjeri koju ispovijedamo«, zaključio je nuncij.

Pjevanje pod euharistijskim slavljem predvodio je Katedralni zbor **Albe Vidaković**, dok je za orguljama bio mr. **Kornelije Vizin**, a slavlje je uzveličao i gudački **Garden kvintet** pod ravnanjem dirigenta i zborovođe mo. **Miroslava Stantića**.

Sveti Pavao je zaštitnik Subotičke biskupije, koja je i utemeljena na svetkovinu njegova obraćenja prije 55 godina. Njegov lik nalazi se i na grbu Autonomne Pokrajine Vojvodine. Zaštitnik je i nekadašnje Kalačko-bačke nadbiskupije, ali i zemljopisne regije Bačke.

Također, sv. Pavao je zaštitnik i klasične gimnazije *Paulinum* u Subotici, te su tako tijekom prijedpodneva i učenici ove škole proslavili svog zaštitnika. Misno slavlje u kapelici Sjemeništa u zajedništvu s dijecezanskim upraviteljem mons. Fazekasom, rektorom mons. **Józsefom Miócssem** i svećenicima Subotičke biskupije predvodio je beogradski nadbiskup i metropolit mons. Ladislav Német, koji je i sam bio učenik ove klasične gimnazije.

Biskupijska klasična gimnazija *Paulinum* ove godine obilježila je 60 godina rada i jedina je ustanova ovakvog tipa u Srbiji. Kroz proteklih šest desetljeća nastava se odvija na hrvatskom i mađarskom jeziku, a većina svećenika Subotičke, pa i drugih biskupija bili su učenici ove škole, dok su danas neki od njih i biskupi, odnosno nadbiskupi.

Kroz obrazovni sustav škola priprema učenike za filozofske i teološke studije, kao i za klasične jezike i povijest, a predmeti su određeni nastavnim planom i programom Srbije, kao i u drugim klasičnim gimnazijama.

Ž. V.

Devetnica Gospi Lurdskej

Na blagdan Prikazanja Gospodinovog i Dan posvećenog života, 2. veljače započela je devetnica u čast Gospi Lurdskej kod franjevacu u Subotici. Devetnica će trajati sve do blagdana, 11. veljače, a tijekom ovih devet dana propovjednici će se smjenjivati. Svakog dana u 17 sati je molitva Krunice, a u 17.30 sati je misno slavlje i pobožnost. U isto vrijeme u Subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske bit će devetnica na mađarskom jeziku.

Raspisan natječaj za HosanaFest

Organizacijski odbor *HosanaFest*-a raspisao je natječaj za prijem novih skladbi koji je otvoren od 1. veljače do 1. travnja. Slogan ovogodišnjeg festivala je »Rastimo u vjeri i množimo ljubav«. Uvjeti natječaja su sljedeći: skladbe tematski moraju imati kršćanski karakter; ne smiju biti već objavljene niti javno izvedene; trajanje skladbe ne smije prijeći 4 minute; trebaju biti uredno potpisani autori glazbe, teksta i obrade; autor i glavni izvođač pjesme ne smije biti mlađi od 16 godina; u vokalno-instrumentalnom sastavu ne smije biti više od 15 osoba.

Radove je potrebno dostaviti ili poslati na adresu: »HosanaFest 2023.«, Limska 2, 24000 Subotica ili poslati na e-mail adresu: hosanafest@yahoo.com.

Dodatne informacije se mogu dobiti na sljedeći broj telefona: +381(0)62/244-974.

Ovogodišnji, 18. Festival hrvatskih duhovnih pjesama – *HosanaFest* bit će održan 8. listopada u Subotici.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Biti svjetlo svijeta

Danas, kada se živi užurbano, kada svatko gleda svoja posla, kada ljudi idu ulicom zadubljeni u svoje brige i probleme, ne primjećujući one pored kojih prolaze, a ne da bi primijetili njihove boli i brige, Isus nas poziva da budemo sol zemlje i svjetlost svijeta (usp. Mt 5, 13-16). Znamo da ono na što je pozvao svoje učenike dok je s njima hodio zemljom, Isus poziva i nas danas, to je naše svjedočanstvo za njega. I dok nam se nameću pitanja kako ćemo ostvariti ovo poslanje, odgovore daje prorok Izaija (usp. Iz 58,7-10).

Ponekad nam se čini kako je ovaj svijet loše, mračno mjesto, gdje mnogi ljudi pate, gdje su djeca gladna i tužna. A Isus nas poziva da donesemo svjetlo u taj mračan svijet, da rastjeramo mrak koji nas okružuje. Mislimo kako smo suviše nebitni i sitni kako bismo išta u ovo me svijetu promijenili, kako ionako ništa o nama ne ovisi, kako možda i sami trebamo pomoć, pa kako onda možemo učiniti nešto za drugoga, a posebno za svijet.

Svjetlo u svijetu

Kršćansko poslanje je naviještati Evanđelje, naviještati Krista koji je za nas trpio i bio raspet, ali uskrsnuo treći dan; naviještati Krista koji je došao objaviti Boga koji je ljubav, koji je ljubio čovjeka do smrti na križu. Stoga kršćanski navještaj treba biti prožet ljubavlju kojom Bog ljubi svijet. Ta ljubav ne može se riječima navijestiti, ne može se Krista koji ljubi donijeti svijetu samo pričom. Ljudi su danas zasićeni kojekakvim pričama, posebno onim o nekom boljem sutra, o nekoj ljepšoj budućnosti. Kršćanski navještaj treba se razlikovati od svih drugih priča koje se serviraju običnom čovjeku. Zato kršćanski navještaj ne smije biti samo pričanje već riječ koju prati djelo. Sve što kršćanin čini, kako

živi i kako se prema drugima odnosi je navještaj koji se od njega traži. Ako ljudi u njegovim djelima prepoznaju Krista i Kristovu ljubav, onda ne mora ništa ni govoriti. Po svojim djelima koja svijetu donose Božju ljubav postajemo svjetlo svijeta, što nam je i zadaća.

Svaki kršćanin je Bogu važan, pa tako i djela koja on čini Bogu su važna. Nismo nebitni, niti je istina da ne možemo doprinijeti da svijet bude osvjetljen Božjom ljubavlju. Naše svjetlo neće sjati u cijelom svijetu nego tamo gdje živimo. Ako svaki kršćanin ozbiljno shvati svoje poslanje da bude svjetlo svijeta, ne misleći da on sam ne može ništa učiniti, svijet će prestati biti mračan i turoban.

Djela su ta koja govore

Ako se pitamo kako ćemo djelima svjedočiti Božju ljubav u svijetu, odgovor nam daje prorok Izaija: »Podijeli kruh svoj s gladnima, uvedi pod krov svoj beskućnike, odjeveni onog koga vidiš gola i ne krij se od onog tko je tvoje krvi« (Iz 58,7). Izaija nas ovdje podsjeća da uvijek trebamo biti na raspolaganju onome tko je u nekoj nevolji. Tužna je istina da oko nas ima gladnih ljudi, da ima beskućnika, ali ovi konkretni primjeri u pozadini skrivaju i sve one druge nevolje i situacije u kojima je čovjeku potrebno da po nama osjeti koliko ga Bog voli. Kršćanin ne može ići ovim svijetom gledajući samo svoja posla. On treba imati otvoreno oko i srce za svoga bližnjega. Isusa se ne može navijestiti ako djela ne govore, jer kršćanstvo nije nekakva filozofija, samo neki nauk, kršćanstvo je život. Krist prožima cijeli život onoga koji u njega vjeruje i njemu se moli, a onda vjernik djeluje iz svoje vjere. Tako postaje Kristov svjedok i svjetlo svijeta, ispunjavajući svoje poslanje, te mijenja svijet i od njega čini ljepše mjesto.

Julijana Francišković (rođ. Stantić)

O Stantićevom šoru i Gurđinima

»**B**io je prvo bač **Joso (Keleman)**, bač **Grgo**, teta **Jovana**, dida **Naco**, bač **Fabuš (Gegušovi)**, bač **Luka (Lolašovi)**, bač **Kalo (Dadini)**, bač **Roko**, **Joško (Štetakovi)**, bač **Mičo**, **Čvarkov**, **Jose** advokata, **Jože**, bač **Stipe (Svetog)**...«, jedva zaustavljamo **Julijanu Francišković** rođenu **Stantić** u nabranju salaša Stantićevog šora. Kaže, bio je to veliki šor, preko 20 salaša smještenih između Đurđina i Bajmaka, *Šokčićeve škole*, *Prčićevog šora* i *Hegine čoške*.

Sada je od Stantićevog šora ostao samo križ podignut 1884. smješten na križanju Pačirskog i Bajmačkog puta. Svi salaši su iseljeni a potom i srušeni, a sjećanje na život u šoru i **Gurđinima** – jednoj od grana **Stantićevih** – rado je podijelila s nama devedesetogodišnja teta **Đulka (Julijana)**. Ondje je rođena, rasla, školovala se i živjela dok se nije udala u Matkovićev šor u Malu Bosnu.

Kopilova škola

Okosnica života šora bila je *Kopilova škola*. U jednome trenutku pohađalo ju je preko 100 učenika, a nastava se odvijala u dvije smjene, od prvoga do četvrtoga i od petog do osmog razreda.

»S početka je u škuli bio jedan učitelj, a kad nas je bilo puno, priko 100 dice, onda je bilo dva učitelja. Prija podne su uvijek išli mlađi, od prvog do četvrtog razreda. Kad sam ja išla u škulu, '42. sam krenila, bilo nas je i po 20 u razredu. Jedno vrime nas je bilo 120 od prvog do četvrtog razreda. Moglo se tamo učiti i do osmog razreda, al svake dvi nedilje se moralo ići u Bajmak na ispitivanje. Meni tata nije dao ići u Bajmak u osmom razredu, tribalo je pomagat raditi na zemlji, tako da sam završila sedam.«

Jedno vrijeme nastava u *Kopilovoj škuli* odvijala se na mađarskome jeziku.

»Kad su došli Mađari, '40., '41. i '42. učiteljica je divanila samo na mađarskom. Dica je nisu razumila, ona je znala i hrvatski, al je svedno pridavala na mađarskom.«

Kako nam sugovornica pojašnjava, naziv *Kopilova škola* potječe od činjenice da je zemljište veličine tri motike na kojemu je izgrađena, dao čovjek kojega je majka »divojkom rodila« te se u narodu takvo dijete zvalo »kopile«. Također, donator se prezivao **Kopilović**. Škola je izgrađena početkom XX. stoljeća, a kada je točno, nismo uspjeli doznati. Ono što **Đulka** zna je da je Grad u isto vrijeme gradio *Kopilovu* i školu na Hrvatskome Majuru.

Banka u Bajmaku

Bilo što da im je trebalo; prijavljivati djecu, krstiti, sahranjivati, kupovati, prodavati... iz Stantićevog šora se išlo u Bajmak i Žednik. Prva trgovina u Đurđinu otvorena je tek '40-ih i Đula je se sjeća.

»Bila sam dite, al ne tako mala da ne možem jašit konja. Metnili bi mi dvi taške, jednu s jedne, drugu s druge strane konja, dali mi sitneža i išla sam u Đurđin u prodavnicu kod bač Roke. Išla sam kupovat pirinča i kvasa, a soli, šećera i petrolina smo kupovali na veliko u Bajmaku. Kupovalo se po 50 kg šećera, 20-30 kg soli u džaku i jedan velik kamen soli, težak 10 kg smo mećali prid marvu

da ližu. Kad je došla '47. i vrime da nema soli, taki jedan kamen smo uzeli od marve, oprali, samlili i podili svim Gurđinima da imademo soli.«

Navezanost na Bajmak stanovnika Stantićevog šora ogledala se i u čuvanju novaca, ondje im je bila banka.

»Novci se nisu čuvali na salašu nego u bajmačkoj kasi u crkvi kod svećenika. U Bajmaku je bilo puno Švaba i oni su to tvrdo držali, oni su tu kasu i kupili od države, odobrilo se da oni mogu čuvat novce uz malu kamatu.«

Složni Gurđini

»Gurđini su živili na gredi i otaleg tekli. Bili su imućni, al i jako vridni i radni«, kaže Đulka i dokazuje to fotografijom iz 1937. godine na kojoj su Gurđini u foto-studiju u Bajmaku ili Subotici.

Poznato je kako su nekada samo bogate obitelji mogle priuštiti obiteljske fotografije iz studija. Na fotografiji

se vide Đulkini *majka i dida Antun i Cilika* (rođ. **Rudić Vranić** iz Tavankuta) sa svojih šestoro djece (od kojih je jedan otac sugovornice). Imali su dvije kćerke i četiri sina. Počevši s lijeve strane: **Ana, Joso, Jakov, Stipan, Marko i Estera**.

Najstariji je bio Marko, rođen 1899., potom Estera rođena 1903., Stipan rođen 1905., Jakov rođen 1907., Ana rođena 1910. te Joso rođen 1912. godine.

Ana se udala za **Tomu Stantića** i nisu imali djece. Joso se oženio za **Janju Orčić** s kojom je četvero djece othranio. Jakovljeva žena umrla je ubrzo nakon vjenčanja te nisu imali potomke. Stipan se oženio za **Ilku Skenđerović**, s kojom je imao djece ali su svi umrli kao mali.

Marko se oženio za **Julijanu Anišić**, s kojom je dobio šestnaestero djece od kojih su petero ostali živi (roditelji naše sugovornice). Estera se udala za **Ivana Skenđerovića** i imala je osmero djece.

»Dida Antun je bio imućan, radio je devedeset i više lanaca zemlje. Dugo je radio sa sinovima da bi im kad su se poženi podilio zemlju. Svaki sin bio mu je dužan dat rod s jednog lanca zemlje kako bi imo s čime častit unučad. Ociuro je on i svoje čeri kad su se udale.«

Kad su djecu podomili, Antun i Cilika preselili su se u Bajmak. U Gurđinom salašu u Stantićevom šoru ostao je sin Joso sa suprugom Janjom. Kasnije su se preselili u Čvarkov salaš (**Marka Dulića**), koji je također bio u šoru, ali veći.

»Čvarkov salaš je bio najveći u šoru i imo je i 100 lanaca zemlje. To su većito Gurđini radili u arendu.«

Gurđin salaš je naslijedila Josina najstarija kćerka Ana koja se 1965. sa suprugom Markom Dulićem preselila u Đurđin. Od tada u salašu više nitko nije živio, a kasnije je i srušen.

Ana i Marko Dulić bili su prva obitelj koja je napustila Stantićev šor da bi se preselila u Đurđin koji je tada bio tek u izgradnji.

»Očli su iz ušorenog mista u praznu ulicu u Đurđinu. Nije bilo više škole u Stantićevom šoru, a u Đurđinu se taman izgradila, gledali su budućnost dice.«

Među poznatim Stantićima koji su potekli iz ovoga šora su karmelićanin i kandidat za blaženika otac **Gerard Tomo Stantić** (živio između Stantićevog i Prčićevog šora) i istraživač običaja i salašarskog života bunjevačkih Hrvata i publicist **Alojzije Stantić (Šilarov)**.

J. D. B.

Od Radio vijesti do Hrvatske riječi

U povodu 20. godišnjice izlaženja tjednika *Hrvatska riječ* koristim priliku objaviti tekst o tomu kako je došlo do tiskanja novina na latinici i hrvatskom jeziku u Vojvodini nakon II. svjetskog rata. Tekst je napisan prema sjećanjima **Dragutina Frankovića**, urednika latiničnog izdanja *Slobodne Vojvodine* i *Hrvatske riječi*, objavljenim u jednom njegovom tekstu.

Malo je poznato širem auditoriju da je već odmah iza oslobođenja Subotice, u listopadu 1944. u tom gradu počelo izlaženje lista na hrvatskom jeziku *Radio vijesti*, čiji

ili kamionima dostavljaju se novine u mjesta u Vojvodini. *Slobodna Vojvodina* je 26. kolovoza 1945. promijenila ime u *Hrvatska riječ*.

Što se tiče tiska nakon oslobođenja, posredstvom Gradskog komiteta i Gradske organizacije Jugoslovenskog narodnooslobodilačkog fronta, čiji je predsjednik bio **Jakša Damjanov**, osposobljenja je rotacija bivšeg lista *Napló*. Na osposobljavanju tiskare naročito su se istaknuli radnici tiskare *Minerva* **Andrija Vismeg**, **Jozo Prčić**, **Gašpar Paug**, **Ernest Tili** i drugi. Tiskara je ubrzo osposobljena, ali mnogo je bilo teže

formiranje redakcije *Slobodne Vojvodine*, odnosno *Hrvatske riječi*, jer nije bilo novinara. I u formiranje redakcije prste je umiješao Gradski komitet. Okupili su se **Blaško Vojnić Hajduk**, **Ante Vojnić Purčar**, **Đuro Kemenji**, **Vladislav Kopunović**, **Ante Peić** i **Josip Kujundžić**, kojima su se naknadno priključili **Balint Vujkov**, **Željko Pinter**, **Stevan Kolar**, **Ljubomir Milin** i **Nenad Stavjel**. Po sjećanju Dragutina Frankovića moguće je da je bilo okupljeno još mladih snaga. Tako je započet mukotrpan zadatak stvaranja novinske redakcije koja je stvarana u hodu.

Redakciju su 1945. sačinjavali (na fotografiji): **Josip Kujundžić**, **Ante Peić**, **Stevan Kolar**, **Željko Pinter**, **Balint Vujkov**, **Dragutin Franković**, **Ante Vojnić Purčar** i **Vladislav Kopunović**.

Vijesti su se sakupljale telefonom i poštom iz Novog Sada i »lovom« po gradu, a vanjskopolitičke vijesti »skidane« su s

radija. Tekstove je stenografirala **Vera Šener** na stroju za tiskaru, gdje su čekali slovoslagачи, pa su onda dolazili na red radnici koji su prelamali list. Teškoća je bilo uvijek, ali agilna ravnateljica tiskare *Minerva* **Klara Lendvai** bila je spremna u svakom momentu pomoći, pogotovo kada su se strojevi kvarili. Najveći problem bio je nabaviti roto papir, koji se nabavljao gdje god se mogao nabaviti po cijeloj oslobođenoj državi.

Organiziranje subotičke redakcije pripremio je već spomenuti **Blaško Vojnić Hajduk**. Urednik je bio **Dragutin Došen**, čije ime nije tiskano u impresumu. List *Hrvatska riječ* bio je tiskan od 7.000 do 10.000 primjeraka. Izlazio je do 25. lipnja 1956., a od 26. lipnja iste godine prerasta u *Subotičke novine*, novine na srpskom jeziku i latinici.

List se obnavlja u novom mileniju, a 31. siječnja 2003. izlazi prvi broj i počinje neumitni hod danas već dvadesetogodišnje *Hrvatske riječi*.

Ljudevit Vujković Lamić

je urednik bio **Dojčilo Mitrović**. Od 27. listopada 1944. izlaze i na srpskom i ćirilici. Izlazile su do 13. siječnja 1945. i tiskale se u tiskari *Minerva*. U poslijeratnim prilikama bilo je teško nabaviti papir za tiskanje novina i tiskane su u malom formatu A4. Dosjetljivi radnici tiskare *Minerva* sakrili su papir i slova što je iskorišteno za tiskanje *Radio vijesti*.

U Novom Sadu je 1942. pokrenuta *Slobodna Vojvodina* kao glasilo Pokrajinskog narodnooslobodilačkog odbora za Vojvodinu. Postojala je potreba za oko 120.000 Hrvata u Vojvodini, pretežno u Bačkoj i Srijemu i za dnevnikom na latinici. Pokrajinski komitet donio je odluku da se krajem 1944. tiska latinično izdanje *Slobodne Vojvodine* u Novom Sadu. Redakcija *Slobodne Vojvodine* premještena je svibnja 1945. u Suboticu, u državnu tiskaru *Minerva*. Urednik je bio već spomenuti Dragutin Franković, profesor iz Hrvatske. Franković prevodi svaki dan ćirilčni tekst na ijekavicu koji se onda tiska, a vlakom

Monoštorski stari sokaci

Ako se vratimo u povijest, za Monoštor i monoštorske sokake (ulice) može se reći da su njegovi prvi urbanisti udarili temelje tako da se sokaci dugački i široki na čoškovima sijeku pod pravim kutom. Gledajući stare fotografije sokaka i slušajući priče mještana kako su sokaci izgledali i kako je izgledao život na njima poslije Drugog svjetskog rata, može se reći kako su u to vrijeme bili mjesto različitih događanja.

Ulice su se zvale Glavna, Švapska, Zelena, Školska, Dolska, Kurtala, Dunavska, Mlinska i Sokačić.

Pedesetih i početkom šezdesetih godina prošlog stoljeća sokaci su uglavnom bili bez kaldrme (posložen kamen nepravilnog oblika).

U tom vremenu mještani svake ulice organizirano su iz šume donosili drvene stupove koji su ukapani u zemlju te se na njih postavljala elektroenergetska mreža. Za početak je na svakom čošku postavljena svjetiljka. Tijekom ljeta sokaci su bili puni prašine koja je dosezala do članaka. Uslijed imalo obilnijih padalina u bilo koje godišnje doba prašina se pretvarala u blato u toj količini da su se i zaprežna kola često teško kretala njima. Sve oborine usmjeravane su putem dugačkih kanala koji su prokopani u svim ulicama te je voda oticala na visinski niže dijelove mjesta. Danas primjećujemo da su u najvećem dijelu sela kanali zasuti ili su veoma plitki.

Svi sokaci, a i dvorišta, bili su ispunjeni dudovim drvećem. Kad dudovi sazriju, padaju na zemlju, a najčešće su ih djeca skupljala. Često su pomagali jedni drugima kako bi završili što prije i kako bi im ostalo vremena za igru ili druge poslove u kući. Dud je bio jedina dječja slastica. U to vrijeme rakije dudare bilo je najviše i najviše se i koristila. Nakon najeзде svilene bube, posječeni su skoro svi dudovi u mjestu te su danas rijetkost.

Jutro u sokaku započinjalo je otvaranjem kapija na kućama i izlaskom konjskih zaprežnih kola s radno sposobnim ukućanima te odlaskom na rad u njivu ili šumu. Čuo se i zvuk roga kojim je čordaš pozivao da svi oni koji imaju puste stoku (svinje ili krave) na sokak da bi otišli na ispašu. Istim putem u kasnim poslijepodnevima satima stoka bi se vraćala kući. Stoka je znala put do kuće tako da je u povratku sama dolazila do svoje kapije-kuće i nije ju bilo potrebno čekati već je bilo dovoljno samo otvoriti kapiju. Također, svaka je kuća držala guske i patke; u jutarnjim satima otvarale su se kapije i puštale su da same odšetaju do vode. Selo je bilo okruženo vodom i nije teško bilo naći put, a isto tako poslije podne

pri povratku nije bilo potrebno nikoga dočekati već samo otvoriti kapiju. Zahvaljujući guskama i patkama nije bilo trave ispred kuća, no zato je znalo biti u izobilju živinskog izmeta što domaćice baš i nisu voljele jer su morale i prije podne mesti ispred kuća. Ispred kuća, ispod duda bile su postavljene klupčice (klupe) napravljene od dva stupića ukopana u zemlju s jednom daskom ukucanom na njih. Tu su se skupljali susjedi (najčešće stariji), pa se često dolazilo i iz drugih sokaka i divanilo o raznim aktualnim temama, događanjima iz prošlosti i tračevima.

Mladi su se, kada su dani bili topliji, skupljali na čoškovima. Djevojke od 12-14 godina često su uz pratnju

mlađe braće i sestara, te majki u poslijepodnevima satima učile prve korake plesa prije odlaska na igranke, pa su se i bez muzičke pratnje zabavljale. Svaki sokak imao je ravnomjerno raspoređene kopane bunare. Bilo ih je od četiri do šest.

Na sokaku su se djeca igrala svih prigodnih igara. Bilo je teško nabaviti originalnu nogometnu loptu pa se koristila krpara kao zamjena. Dio sokaka se pretvarao u nogometni stadion. Ponekad se sokak pretvarao i u kazalište i u ZOO vrt.

Danas nepojmljivo i definitivno nehumano, ali onda svima na radost mečka na povocu zabavljala je plesom i brundanjem znatiželjnu djecu. Na osnovu sveg naprijed pobrojanog nesumnjivo je da je u usporedbi s današnjim životom na monoštorskim sokacima negdašnji život bio bogatiji, sadržajniji i zanimljiviji. Negdašnji dugački i široki sokaci su ostali, ali se danas u njima živim sasvim drugačije.

Željko Šeremešić

Zimske sportske aktivnosti

Obitelj na ledu

U prošlom broju tjednika na stranicama *Hrcka* pisali smo o hokeju. Nastavljamo u istom duhu i ovoga puta. Zanimljivo je da uz brojne probleme oko nedostatka leda, na subotičkom Gradskom klizalištu vlada veliko interesiranje djece i roditelja. Nitko od njih ne posustaje nego pozivaju i druge da se uključe i krenu na treninge.

Među njima, kako smo i nagovijestili, je i kompletna obitelj **Mandić**. Tata **Danijel**, mama **Marija**, te **Antonija**, **Petar** i **Marta** i svi u hokeju.

Po riječima tate Danijela, Antonija i Petar treniraju hokej od svoje šeste godine, dok je Marta počela trenirati već s četiri.

»Ideja o bavljenju hokejom je došla sasvim slučajno. Antoniju smo vodili u školicu klizanja i čuli smo da je ovaj sport izuzetno zdrav, posebno za bronhitis koji je tada imala. Njenu želju da vidi trening hokejaša smo ispunili, kao i želju da ga isproba. Od kada je dobila opremu mi smo ostali vjerni ledu. Njenim putem su krenuli i Petar i Marta. Možda nas upravo to što je sezona kratka i što nema ledene dvorane i drži izuzetno aktivnima u ovome kratkom periodu. Djeca znaju ići na trening i dva puta dnevno kako bi nadoknadili nedostatak ledene ploče, jer kada se ugase strojevi... Tako iz godine u godinu, zažele se hokeja i s radošću ponovno idu na treninge. Sada su već stariji, dobro se klizu i onda to koriste i za dodatno druženje i izvan treninga«, priča tata Mandić i pojašnjava kako je svaka fizička aktivnost bolja nego boravak u kući i igranje igrice.

Antonija, kao najstarija, je prva i krenula na hokej, a danas kao trinaestogodišnjakinja kaže:

»Kod hokeja volim što je brz sport i još za svaki korak i pokret moraš razmišljati unaprijed. U klubu ima dosta

djevojčica i sa svima sam u dobrim odnosima. Prije nekoliko tjedana smo mi djevojčice *Srbija girls* igrale utakmice protiv djevojčica iz Sarajeva i Mađarske. To je odlično i baš zanimljivo iskustvo«, kaže Antonija.

S istim oduševljenjem o hokeju govori godinu i pol mlađi Petar, koji priča kako trening hokeja ima pet puta tjedno.

»Volim ići na hokej, klizati se i 'mučkati' pak«, priča Petar i dodaje kako kada nema leda u Subotici igra za Mađarsku ligu (U12) skupa s prijateljima iz HK-a *Spartak*. Kako je pojasnio, treninzi su zajednički s hokejašima iz Segedina, a s trenerima razgovaraju na hrvatskom, engleskom i mađarskom jeziku. Sve obveze i treninge je često teško uskladiti sa školom i obvezama, ali ljubav prema hokeju rješava sve. Petar je pojasnio da je opremu za hokej lako odjenuti i da teži oko pet kilograma.

Hokej voli i desetogodišnja Marta, a najviše od svega voli kada se radi neki poligon na treninzima, kada »mučka« pak ili ima neke zadatke.

»Volim kada imamo aktivne treninge, kada radimo sprint i pripremamo se za neku utakmicu, a najviše od svega volim kada na utakmicama zaobiđem sve i dam gol«, priča s osmijehom Marta.

U hokeju je aktivna i mama Marija, ne samo kao podrška nego i kao liječnica na turnirima.

»Mislim da su klizanje i hokej od najranijeg uzrasta izuzetno zdravi za djecu, ne samo radi toga što su treninzi vani, na čistom zraku nego i što se kod djece razvija odlična motorika i vještina, najprije s klizaljka, potom i uporaba štapa, kao i misaoni tijek tijekom samih vježbi, koje zaista znaju biti komplicirane«, priča Marija i pojašnjava kako mnogi misle da je hokej grub sport, no po njenim

riječima ozbiljnijih ozljeda djece gotovo da i nema, ne samo na treninzima nego i na turnirima.

»Među djecom koja su na hokeju imamo i djecu koja imaju bronhitis i odlično drže bolest pod kontrolom na ledu. Na turniru smo imali i djecu s dijabetesom, koja primaju insulin, koja uz veliki trud i zalaganje svojih roditelja i sebe samih stasavaju u divne hokejaše sa svojim suigračima. I djeca s dioptrijom mogu nositi sportske naočare ispod kacige i trenirati bez problema. Mislim da svako dijete može i treba na led, a kome se sviđa hokej neka se ugleda na starije prijatelje i vidi da prepreka nema«, poručuje dr. Mandić.

Ž. V.

Blagoslov u vrtićima *Marija Petković – Sunčica* i *Marija Petković – Biser*

Započeo 15. kviz *Čitam i skitam*

Bajke, ljubav i knjižnica

Kao i svake godine, i ove nas je Gradska knjižnica Subotica obradovala novim kvizom za poticanje čitanja *Čitam i skitam* koji je započeo u srijedu, 1. veljače. Tim povodom su u subotičkoj knjižnici na konferenciji za medije predstavili kako će to izgledati ove petnaeste godine kviza.

Nepromijenjene stavke su:

- vrijeme trajanja kviza: od 1. veljače do 31. ožujka
- kviz je namijenjen učenicima osnovnoškolske dobi (od 1. do 8. razreda)
- uvjet za sudjelovanje: članstvo u knjižnici
- tijekom trajanja kviza povlaštena cijena godišnje članarine: svega 300 dinara
- svi točno popunjeni upitnici sudjeluju u izvlačenju nagrada (glavna nagrada je bicikl)

Novine:

- upitnik će biti u papirnoj formi
- upitnik, kao i materijal za čitanje, može se preuzeti na Dječjem odjelu Gradske knjižnice Subotica te u prigradskim i gradskim ograncima
- pripremljene su dvije kategorije upitnika (za učenike od 1. do 4. razreda i od 5. do 8. razreda osnovne škole)
- svaka kategorija imat će po pet ponuđenih sadržajno različitih upitnika, a učenici će sami birati jedan od njih
- učenici nižih odjela trebaju pročitati jednu od pet ponuđenih narodnih bajki, a učenici viših odjela jedan od pet ponuđenih ulomaka iz romana hrvatskih autora (**Miro Gavran, Sanja Pilić, Mladen Kopjar, Ljiljana Jelaska i Jasminka Tihi-Stepanić**) na temu ljubav

Važni datumi:

Popunjene upitnike potrebno je dostaviti na Dječji odjel ili neki od ogranka Gradske knjižnice Subotica do 31. ožujka.

Izvlačenje nagrada bit će 4. travnja, kada će biti obilježen Međunarodni dan knjige za djecu.

Pa neka počnu dani čitanja!

B. I.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomesječnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Izdaje se jednosoban stan na Proizvici u Subotici (42 kqm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 m od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Poklanjam autorsko djelo. 40 inovacija, tehnologija, izuma, poslovnih projekata iz raznih oblasti proizvodnje i usluga. Tel.: 064/499-2342 (viber).

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA ZATEČENOG STANJA PROJEKTA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Nositelj projekta »ANIPLAST« doo, Horgoški put br. 109, Palić, podnio je dana 18. 1. 2023. godine Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta: Projekt postrojenja za obavljanje djelatnosti tretmana, odnosno skladištenja, ponovnog iskorištenja neopasnog otpada na k. p. br. 6093/1 K. O. Palić (46.1022312°, 19.7862984°). Zahtjev je evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-18/2023.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz predmetnog zahtjeva može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš osobno, poštom ili elektronički na adresu zivot-nasredina@subotica.rs.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 7. 2. 2023.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTI te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Zemlja dvoraca

Pogled sa zidina

Zemlja koja se ističe u mojim putopisnim fantazijama je Portugal. Prije svega, privukao me ocean i njegove nevjerovatne obale. Pisala sam o mjestu Nazare, koje svakako ostaje prvo mjesto koje treba posjetiti, ali popis se širi. Živim u fotografijama i skoro su u domenu stigle fotografije prekrasnog dvorca. Kad sam malo istraživala, otkrila sam da se dvorac nalazi u Portugalu i da postoje još mnogi drugi jednako raskošni, primamljivi i lijepi. Ovoga puta ću pokušati izdvojiti nekoliko svojih favorita.

Obrana i osvajanja

Kako to biva, počinjem s najpoznatijim. Torre de Belem ogromna je kula izgrađena za obranu Lisabona od osvajača, ali se također koristila za doček prijatelja grada koji su dolazili brodom. Njegov elegantni balkon gleda na rijeku Tejo, polazište portugalskih istraživača, uključujući poznatog **Vasca da Gamu**. Jako je teško pisati o ljepoti tornja ako ne priložite fotografiju, pa sam ovu izabrala za naslovnicu. U sklopu kule nalazi se i bedem koji je s njom povezan i ima mjesta za 17 topova. Ono što ovu kulu dodatno izdvaja je činjenica da niti jedna zgrada niti jedan objekt nije ovako lijepo uređen, te da je služila u vojne svrhe. Zato i ne čudi da kada se spomenu dvorci Portugala, ljudi prvo pomisle na Torre de Belem.

Ostajemo još malo na rijeci Tagus i nastavljamo priču s dvorcem Almourol, Castelo de Almourol. Temelji ovog dvorca su keltski i rimski, a dovršili su ga vitezovi templari. Dvorac je igrao važnu ulogu u obrani Portugala. Visok je 18 metara i ima toranj. Nalazi se u središtu otoka usred rijeke Tagus, a okružen je nevjerovatnom zelenom prirodom. Naravno, o dvorcu kruži nekoliko legendi, a jedna kaže da ga opsjeda duh princeze.

Gdje su dvorci, tu se priča o njima. Sljedeći dvorac o kojem govorimo spominje se u priči o dvanaest portugalskih vitezova koji su otišli u Englesku natjecati se za čast dvanaest engleskih dama.

Castelo de Penedono mali je šarmantni dvorac poznat i kao dvorac Gaunt u Beira Alti. Smješten na stijenama, nalazi se u gradiću na sjeveru zemlje u općini Penedono, regija Viseu. Na dominantnom položaju u odnosu na grad ova mala srednjovjekovna građevina mješavina je obrambene utvrde i kaštela. Unutrašnjost samog dvorca je prazna i nema se što vidjeti, ali pogled sa zidina ostavlja bez daha.

Dom prvog portugalskog kralja

Najvažniji srednjovjekovni dvorac sjevernog Portugala je Castelo de Guimarães, jer je simbol osnutka Kraljevine Portugal. Nalazi se u gradu Guimarãesu, prvoj prijestolnici Portugala, mjestu gdje je rođena portugalska neovisnost. Zidovi dosežu visinu od 28 metara, a prvi portugalski kralj **Alfonso Henriques** rođen je u ovoj zgradi.

Castelo de Tomar je dvorac vitezova templara. Ovo je jedan od najimpresivnijih spomenika u Portugalu, jer također uključuje Convento de Cristo, remek-djelo manuel-ske arhitekture. Dio je svjetske kulturne baštine.

Obidos je zanimljiv primjer dvorca koji se danas koriste u pravom smislu riječi. Njegov dvorac danas je hotel oko kojeg se tijekom cijele godine odvijaju zanimljiva događanja, poput vrlo popularnog srednjovjekovnog sajma ili festivala čokolade.

Iako ovdje ističem neke od favorita, slažem se da svaki dvorac vrijedi posjetiti. Barem da dobije priliku da ga prošlost tapše po ramenu.

Gorana Koporan

Ledena revija prijateljstva

Pod otvorenim nebom, iz kojeg je nasumice ispadao slabi snijeg, prošlog vikenda (27. – 29. siječnja) na Gradskom klizalištu u Subotici održan je 17. *Winter Classic*, međunarodni turnir u hokeju za veterane ovoga atraktivnog sporta na ledu. Petnaest momčadi borilo se u svojim starosnim i natjecateljskim skupinama (30+, A i B skupina 40+) za pobjedničke naslove, ali sveukupni pobjednik ovoga prekrasnog sportskog druženja veliko je prijateljstvo koje već godinama veže sve sudionike ovoga tradicionalnog turnira u organizaciji HK-a *Spartak* iz Subotice. A njegovi sudionici stigli su na sjever Bačke iz nekoliko europskih zemalja (Mađarska, Slovenija, Češka, Slovačka), te internacionalna momčad *The North Hockey* sastavljena od hokejaša iz SAD-a i Canade.

Sudionici

U natjecateljskom programu sudjelovale su sljedeće momčadi, a nakon tri dana zanimljivih susreta postignuti su sljedeći rezultati i konačni poredak na 17. *Winter Classicu*.

Kategorija 30+ (hokejaši stariji od 30 godina)

Maribor (SLO) – *The North Hockey* 11:1, *C. zvezda* (SRB) – *Vojvodina* (SRB) 1:1 (2:1), *Noćne ptice* (SRB) – *The North Hockey* 4:2, *Maribor* (SLO) – *C. zvezda* (SRB) 5:2, *Noćne ptice* (SRB) – *Vojvodina* (SRB) 4:4, (4:5), *Maribor* (SLO) – *Vojvodina* (SRB) 3:4, *Noćne ptice* (SRB)

– *C. zvezda* (SRB) 2:0, *Vojvodina* (SRB) – *The North Hockey* 6:2, *Maribor* (SLO) – *Noćne ptice* (SRB) 5:1, *The North Hockey* – *C. zvezda* (SRB) 2:9.

Tablica: 1. *Vojvodina* (SRB), 2. *Maribor* (SLO), 3. *Noćne ptice* (SRB), 4. *Crvena zvezda* (SRB), 5. *The North Hockey*.

Kategorija 40+ (hokejaši stariji od 40 godina)

Spartak (SRB) – *Kiskőrös* (HUN) 3:5, *Vojvodina* (SRB) – *Drvene nogice* (SRB) 5:1, *The North Hockey* – *Basa S.* (CZE) 5:3, *Old Boys* (SLK) – *Silesians* (CZE) 1:5, *Spartak* (SRB) – *Čunjevi* (SRB) 8:0, *Kiskőrös* (HUN) – *Basa S.* (CZE) 9:3, *Jesenice* (SLO) – *Old Boys* (SLK) 5:0, *Čunjevi* (SRB) – *The North Hockey* 1:5, *Kiskőrös* (HUN) – *The North Hockey* 8:4, *Vojvodina* (SRB) – *Jesenice* (SLO) 2:4, *Drvene nogice* (SRB) – *Silesians* (CZE) 1:7, *Čunjevi* (SRB) – *Basa S.* (CZE) 0:6, *Spartak* (SRB) – *The North Hockey* 9:3, *Vojvodina* (SRB) – *Silesians* 1:2, *Drvene nogice* (SRB) – *Jesenice* (SLO) 1:10, *Spartak* (SRB) – *Basa S.* (CZE) 5:3, *Drvene nogice* (SRB) – *Old Boys* (SLK) 3:2, *Kiskőrös* (HUN) – *Čunjevi* (SRB) 9:5, *Silesians* (CZE) – *Jesenice* (SLO) 1:5, *Vojvodina* (SRB) – *Old Boys* (SLK) 5:0.

Tablica A skupine: 1. *Kiskőrös* (HUN), 2. *Spartak* (SRB), 3. *The North Hockey*, 4. *Basa S.*, 5. *Čunjevi* (SRB).

Tablica B skupine: 1. *Jesenice* (SLO), 2. *Silesians* (CZE), *Vojvodina* (SRB), 4. *Drvene nogice* (SRB), *Old Boys* (SLK).

Riječ sudionika

Zlatko Bošnjak, sportski direktor HK-a *Spartak*

Sedamnaesti puta smo organizirali veteranski turnir *Winter Classic*, jedinstven po činjenici kako se igra pod otvorenim nebom na našem Gradskom klizalištu. Ugoštili smo 15 momčadi, a moram napomenuti kako smo imali još tri ekipe na čekanju, jer je ovo jedan od priznatijskih veteranskih turnira u regiji. Zahvaljujući velikom i dugogodišnjem prijateljstvu, pozivu na sudjelovanju su se

odazvali brojni veterani iz nekoliko europskih zemalja, ali smo imali goste iz SAD-a, Kanade i Švedske. Osim naših internacionalaca (**Tóth Bagi, Čulin, Prokec** i dr.) u veteranskoj momčadi HK-a *Spartak* imali smo i specijalnog gosta iz Kuvajta (**Zidan**).

Marko Židarević, nekadašnji igrač i sadašnji trener

Izuzetno mi je drago što imam ponovo prilike vidjeti svoje nekadašnje rivale s ledene plohe s kojima me veže sportsko prijateljstvo. Specijalno za ovaj turnir, za momčad *Spartaka* nastupio je Zidan, naš gost iz Kuvajta i na taj način je jedan hokejaš iz ove zemlje u Perzijskom zaljevu prvi puta zaigrao u Subotici.

Nikola Dujmović, najstariji hokejaš *Spartaka*

Zabilježili smo tri pobjede i samo jedan pomalo nesretni poraz od pobjedničke momčadi *Kiskörösa*, iako smo tijekom cijeloga susreta bili u vodstvu. Osvajanje drugoga mjesta u ovako jakoj konkurenciji jednog od najjačih turnira u regiji svakako je veliki uspjeh. Veteranski hokej igraju nekadašnji aktivni igrači brojnih jakih liga i dominantan faktor je, prije svega, dobro postavljanje i tzv. igra u linijama kretanja. Nema tu previše klizanja nego pobjednika presuđuje tehnika i dobro postavljanje bazirano na dugogodišnjem igračkom iskustvu.

D. P.

POGLED S TRIBINA

Novak i Goran

Pobjedom protiv Grka **Tsitsipasa** u finalnom duelu Australian Opena **Novak Đoković** je stigao do svoga 22. Grand Slam naslova (izjednačio se sa Španjolcem **Nadalom**) i potvrdio neupitnu činjenicu kako je najbolji tenisač svih vremena. O Noletu i njegovim igračkim uspjesima i brojnim rekordima je već gotovo sve poznato, ali ovaj »pogled« bacamo u suprotnom smjeru – na tribinu. Jer na njoj, već godinama, kao šef Đokovićevog stručnog štaba sjedi najbolji hrvatski tenisač svih vremena **Goran Ivanišević**. U svom pozdravnom govoru, nakon što je deseti put podigao pobjednički pokal Otvorenog prvenstva Australije u tenisu, slavodobitnik Đoković svoj uspjeh je podijelio sa svojim trenerom i članovima svoga štaba i obitelji. I pritom značajno pogledao svoga trenera Gorana.

Suradnju su započeli 2019. godine, a potom su uslijedili Grand Slam i brojni ostali naslovi na ATP touru. Novak je pod Ivaniševićevom stručnom rukom slavio na Wimbledonu (2019.), Australian Openu (2020.), Australian Openu, Roland Garrosu i Wimbledonu (2021.), Wimbledonu

(2022.) i Australian Openu (2023.). I ponovo je broj 1, iako je to sve vrijeme realno bio (oduzeti i nepriznati bodovi s Wimbledonu 2022).

Govoreći o Ivaniševiću u jednom televizijskom razgovoru prije dvije godine Novak je istaknuo kako na njega gleda prije svega kao prijatelja, a tek onda kao trenera. I upravo takav odnos rezultirao je odličnom suradnjom i fantastičnim rezultatima, a kao kruna stiglo je prošlotjedno osvajanje 22. Grand Slam naslova.

Goran je, slažu se mnogi stručnjaci, umnogome utjecao na poboljšanje Novakovog servisa i igre na voleju, ali sveukupno je uveliko pridonio njegovom povratku na šampionsku stazu s koje još dugo neće sići. S druge strane, Goran je u jednom svom nedavnom obraćanju javnosti usporedio Novaka s *Real Madridom*. »Trenirati Đokovića je poput treniranja *Reala*. Ne pobijediš li dvije utakmice, vani si!«.

Nakon svega, neće se Novak baš tako odreći Gorana, jer njihovi putevi su se, prvi puta, križali još davne 2001. godine kada je Goran osvojilo svoj povijesni Wimbledon, a Novak i trenirao s njim kao polaznik **Pilićeve** akademije u Münchenu. Dvadeset dvije godine kasnije Novak je šampion nad šampionima bijeloga sporta. I ponovno trenira s Goranom...

D. P.

Umotvorine

- * Što si pametniji, sve manje pričaš.
- * Sreća kuša sretne, a nesreća velike.
- * Čestitost strijepi i kada je pohvale.

Vicevi, šale...

- Jeste li znali da Francuzi ne kažu »Dobro jutro«?
- Pa šta kažu?
- Ne znam, nešto na francuskom...

»Pismenost« na društvenim mrežama...

- Dali radte nedjelom stibih zub izvditi.

Odgovor:

- Samo izgovori ovo što si napisao, ispast će sam.

Mudrolije

- * Cijeni sebe maksimalno, drugi brinu da ti spuste cijenu.
- * Sve što je doista veliko drži se daleko od tržišta i slave.
- * Čovjek koji piše dobro ne piše kako se piše nego kako on piše.

Vremeplov – iz naše arhive

OŠ Ivan Milutinović, Mala Bosna, 2008.

Gustiranje

Piše: Ivan Tumbas

Neznani junak

Tužna je ova pripovijetka koju sam čuo od mog pokojnog dide Ivše, prija tušta godina. Bunjevac, u onom vrmenu, prošo kalvariju. Po stazi uz kaldrmisani sokak koraca mladi svećenik. Duboko je zamišljen. Cigurno razmatra kaku važnu stvar. Kad nuz put u jendeku spazi pozamašan naramak trnja, koji se tog momenta i pomako. Težak uzdah, a onda bolno jecanje i stnjanje začu iz smotka, koji je zaustavio svećenika. Prislusne pa se spušta u jendek. Ispruži ruku i razgura trnje di je slutio da je obraz. Trgne ruku i odjedared ga prođu trnci cilim tilom. »Ko ste Vi, čovče?«, zapita svećenik. Odgovora nema. Nanovo zapita: »Dobri čovče, ko ste?« Tijo i nesigurnim glasom taj odgovori: »Pomoć, moram umrit«. Sad ga svećenik malo bolje pogleda. Čelo mu oblio znoj, lice blido, oči zacaklile, usne pomodrule. Jasni znakovi da je nastala konačna smrtna borba. Svećenik po svojoj dužnosti i zato naglo upita: »Jeste l' katolik?«. »Jesam.« »Ja sam svećenik.« »Valjalo bi da vas ispovidim.« »Bogu fala!«, šapne čovik. Teškom mukom, al sabrano odgovori na pitanja i svećenik ga odriši od grija. »Fala Bogu«, šapne još tiše. »Dragi brate«, reče na to svećenik, »ja ću sad u plebaniju i poslaću kola rad tebe, al mi prija tog kaži ko si, otkaleg dolaziš i di ćeš«. Uz veliki napor odvrati mučenik: »Za ime ne pitajte. Jedan sam od tušta bunjevački Rvata koji su na silu poslati u rat za nike tuđe ideale. Barem da sam poginio ko zarobljenik di sam pritrpio muke jednog čistilišta. Al me srce vuklo kući, ženi i dici svojoj. Silne mi nevolje pripričivale put, jel mi životna snaga sve nadjačala. Vratio sam se kući ko prosjak. Dočepo sam se svog rođenog praga. Bar da to nisam uradio! Vidio sam svoju ženu opkoljenu sitnom dičicom i razumno od nje, da sam davno poginio a ona se nanovo vinčala. Od tog dana idem okolo i tražim smrt. Nosim u srcu tajnu koja me žegla i pekla dok na kraju evo i izgorih. Nadvlado sam samog sebe, rad tuđeg blaženstva. Pobjeda je blizo«. »Ipak, ako umrete«, nastavi svećenik, »šta da vam se napiše na križ i kako da vas umatičimo?«. »Na križ mi pišite: Neznani junak B.....c, al javite poglavarstvu da je gazda salaša na gredi doista umro. Rat me nije mogo svladati, petogodišnje zarobljeništvo nije me satrlo, al tuga za razorenim gnizdom samlilo«. »Gospodin Bog bio s tobom«, reče svećenik ganuto, »idem friško da ti pošaljem štogod okripljujuće i kola. Budi jak nadalje i junačkim srcom dovrši svoj boj! Divim ti se, mučeniče ljubavi! S Bogom«. Dok nisu došla kola do nesrićnika, on je umro. Usne su mu bile razvučene u blaženi smišak. Smišak samoprigrorni mučenik. Na križu mu piše: »Neznani junak B.....c.« Tačno po njegovoj želji. Poklem je nesrićnik dobrim prid smrt proglašen zvanično mrtvim, svećenik nije dao nigdi da se javlja o njegovoj smrti. Ovako je miran i neznani junak, jedan u nizu Bunjevaca koji su ostavili svoje kosti na tuđoj zemlji, a mirni su i oni zbog koji je spalio samog sebe na lomači svojevoljne požrtvovnosti. Da, taki smo mi bunjevački Rvati: uvik tvrda srca, tiji, uspravna stasa, čvrste ruke, jakog pogleda. To je jedna pripovijetka u nizu slični.

Rič po rič

Čekat, čekat... Pa čekat

Piše: Željko Šeremešić

Sidim sam, svi ošli svojim putem. Dosadio mi televizor, pa sam ga utrnio. Ta sam zaludiva čeljad, više ne znaš ko pobeđiva, ko j' počeo, ko j' kriv, sve nam curi, priljiva, skaćemo do plafona od sriće. Dok sam študiro kako baš ni ja nisam veslo siso, u sobu banio faš Joza. Trgo se ja, poletio, krste i kolina pristali bolit. U podrum ošo natočit vina. Baš snuždit faš Joza počinje: »Eto niki dan mi baš odviše ni bilo dobro, mislio sam da ću bacit kašiku. Nazovem ambulantu, kažu mi da danaske doktor ni došo pa čeku ko će ga doć zaminjit, da se moram pisat i malo čekat pa će mi kazat kad da dođem. Potli par dana doktor mi napiše uput za doktora u varoš i kaže da ope moram čekat na red. I ka' sam došo na red, kaže mi ondašnji doktor da triba čekat da se mirakula za snimanje opravi. I ka' sam dočeko da mi snimu, kaže doktor da za ono što triba mene napraviti triba ope čekat cigurno par godina da dođem na red. Još mi kaže da ako imam novaca pa odem privatno mož sve an-cvaj obavit«. Vidim baš se naoštio. Objasnjava kako j' odlučio sve platit, pa će: »Odneli mi u varoš podić novce. Eto, od nike godine tribala doć već isplata za ono što smo osigurali, za ono što nam led potuko. Mislim se dosta sam čeko, e nećete vi mene moje novce čuvat, podiću što j' uplatito, a i moje novce što sam cilog života šparo ću podić, pa ću utrnit račun jel zlo je u svitu i ko zna šta će bit od ti banaka. Ošli, a ono tri reda do vrati. Načeko se ja, a ka' sam došo na red, kažu da j' vrime za odmor. Aj' čekaj ope. Ka' sam došo na red i reko šta bi, vidim ni im po volji. Kažu da j' onaj što radi di se račun triba utrnit ošo na godišnji, da j' tamo nastala velika gužva i triba čekat. Al za novce što sam tio dignit kažu da se triba najavit za onoliko novaca što mislim dić. Mogu podić sam štagod malo, što b' rekli za obrijat se. I da znaš, Marne, tako sam se razbisio da nit sam utrnio račun nit sam digo sve novce što sam mislio, a ni ličit se nisam ošo. Na oče mi ne tribu. A potli kad smo ošli malo vašarit u najveći dućan u varoši kad i tamo di triba platit čeku. Al tamo su bome čakskom od tri mista što radu di se tribalo platit napravili da radi šest mista. Časkom došli na red. Šta da vam divanim, kad triba svoje dobit i o svojmu odlučivat, e baš i ne mož. Triba čekat, čekat. A kad triba platit, onda mož, štogod bržje, ne triba čekat. Ništa ga nisam tio svitovat, no čim je ošo nema čekanja. Uzmem lap-top, pa cidulju di je nadrukavano šta sve triba redom pritisnit i zovem unuka Marina na taj truli zapad da čujem šta on o ovom svemu misli. Ma iskočio Marin na lap-topu da ne moraš ni za trepnit čekat. Sve ja njemu redom ispričavam, a on će: »Viš, dida, vamo ti ni tako. Doktori uvik radu, sve mirakule uvik radu a oni novci što j' faš Joza tražio to j' vamo za dobit ko Faljen Isus. Svašta divanu, al vamo je tako: što plaćaš, to i dobiješ, što j' tvoje to j' tvoje. Platiš više, vratu ti«. Bome študiram da i ni tako, vamo. Na svoje moraš čekat kad ti triba pa se desi i da tvoje i ni tvoje. Za sirotinju ne znaš šta j' gorje. Šta j' težje, žvit jel umrit. Sve triba dobrano platit pa još i čekat, čekat... pa se još i pomoljit.

U NEKOLIKO SLIKA

Veliko prelo 2023.

Pogačice sa žmarama (čvarcima)

Zimsko vrijeme je ujedno i vrijeme *disnotora* (kolinja), kada su nam *žmare* (čvarci) dostupne ne samo u mesnicama ili trgovinama nego i u kućnoj varijanti.

Kada bi se *žmare* istopile, te ih se ukućani nakon nekog vremena zajeli, kako se ne bi bacile, domaćice su znale od njih praviti pogačice. Danas se one mogu čuvati i u zamrzivaču, samljevene ili čitave.

Već u nazivu možemo shvatiti kako je ovo mrsno jelo i ono se najčešće pravilo u ovom pokladnom periodu, dok se pogačice sa *žmarama* nikada nisu pravile tijekom korizme. Nerijetko su žene uz njih napravile još kakvu juhu (*paradičkom čorbu*, krumpir ili grašak čorbu) i znale su ih poslužiti i kao cjeloviti obrok, odnosno za *užnu* (ručak).

Recepti se kao i u svemu razlikuju, a današnji recept za odlične pogačice sa *žmarama* posudila nam je **Mari-**

na Piuković, koja je dobiveni recept malo modificirala.

»U originalnom receptu je pisalo kako je potrebno tijestu dodati još 2 dl ulja, no iz nekog mog iskustva sam ulje zamijenila domaćom *kiselnom* (kiselim mlijekom), jer mislim da je u njima sasvim dovoljno masti i da im ne treba dodavati još i u samo tijesto. Ovako pogačice budu ukusne i sočne, ali ne previše masne i teške«, kaže ona.

Sastojci:

- 2,5 dl mlijeka
- 2,5 dl mlake vode
- 1 žličica šećera
- oko 40 g kvasca (1 kockica)
- 2 dl kiselog mlijeka
- 3 žličice soli
- 1 kg glatkog brašna

1/2 kg samljevenih *žmara*
100 – 150 g svinjske masti
jaje
(po želji se za posipanje mogu koristiti krupna morska sol, susam, kim...)

Postupak:

Ako su *žmare* cijele, potrebno ih je samljati na mašini za mljevenje mesa, najbolje na najsitnijoj rešetki.

Mlijeko je potrebno zagrijati, dodati mu mlaku vodu, te staviti šećer i izmravljeni kvasac. Sve promiješati i ostaviti da odstoji, da se kvasac digne. U veću posudu sipati brašno te dodati tri žličice soli i kiselo mlijeko, te nadošli kvasac. Zamijesiti tijesto da ne bude niti previše tvrdo niti meko, ali da se ne lijepi za posudu ili podlogu. Ostaviti da se »kreće« sat vremena.

Tijesto razviti u obliku pravokutnika i na sredini ga premazati samljevenim *žmarama*. Potom ga preklopiti s obje strane. Ponovno rastanjiti tijesto i premazati ga po sredini, te preklopiti od gore i dolje i ponoviti postupak dok se ne potroše *žmare* (3-4 puta). Prije prvog premazivanja se dobivena smjesa od samljevenih *žmara* može podijeliti na četiri dijela, kako bi bile ravnomjerno raspoređene.

Presavijano tijesto istanjiti na debljinu od oko 2 cm. Mogu se praviti pogačice (kružne) s modlom ili čašom, ili se može izrezati u obliku kvadrata (onda nema ostataka).

Pleh podmazati mašćom i na njega slagati pogačice, ne preblizu jer će tijesto još rasti. U pleh dodati još dvije žlice masti koje će se prilikom pečenja istopiti. Po želji od gore se može posuti krupnom morskom solju, susamom, kimom...

Pogačice je potrebno peći na 180 stupnjeva u prethodno ugrija-
noj pećnici oko 20 minuta. Kada su gotove, potrebno ih je ostaviti
koju minutu, pa potom vaditi i služiti.

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz
potporu Središnjeg državnog ureda za
Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

*** INOZEMSTVO**

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22

VOJVOĐANSKA BANKA

AD MS FIL. SUBOTICA

IBAN: RS35325960160000218862

NIU Hrvatska riječ,

Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:

NIU »Hrvatska riječ«,

Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

ILI-ILI

Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
 - 6 meseci po 1 dinar ili
 - 12 meseci sa 50% popusta

Astra
Telekom

011 44 22 009

**Hrvatsko kulturno–umjetničko društvo
„Vladimir Nazor“ Sombor**

89. put priređuje

VELIKO BUNJEVAČKO-ŠOKAČKO PRELO

PRELJSKA VEČERA • FOLKLOR • TAMBURAŠI • TOMBOLA

Ulaznica: 2000 din • Informacije: 063/893-8153

Subota, 18. 2. 2023. u 19 i 30 • Hrvatski dom